

MSS. qui in præfato Tabulario asservantur, conscriptos reperisse Sancto Doctori Augustino attributos, juris faciendi facultatem eidem in Domino conce-
dimus.

tenore presentium, quantum nostra interest, eos publici

Dat. Romæ ex Æd. S. Callisti die 9. Decembris 1819.

D. STEPHANUS ALESSANDRI Ab. Proc. Gen. et Delegatus Apost.

L + S

D. ALOYSIUS BELMONTE PRO-CANC.

**SANCTI AURELII
AUGUSTINI,
HIPPONENSIS EPISCOPI
SERMONES X
EX COD. CASSINEN. RECENS EDITI.**

SERMO I.

(a) De decem plagis, et decem præceptis, quæ per Mo-
sen data sunt Populo Judæorum.

Sermonem hunc ediderunt Maurini (Tom. V. Column. 41), uti fragmentum ex Eugipto, et in manuscriptis Regio, et Victorino repertum. Eundem integritati quidem restituit Codex Casinensis n. 17., cui titulus Augustini Sermones de verbis Domini, et de aliis, sed incuriosius excerptum emendat Codex num. 13 in scriptis Eugippii sententiæ excerptæ ex libris Augustini, in quo tamen non nisi vulgatam fragmentum adest, paucis variantibus. Si quæ supersunt menda, intemerata servavi, quippe qui unicuique illum Codicem nactus fuerim ex tot MSS. Casinensibus Sermonem hunc integrum exhibentem. Sunt autem in illo Codice 26 Sermones de verbis Domini eodem ordine dispositi, quos ediderunt Lovanienses; hos excipiunt 58 alii quorum 27 in Editione Maurina, 23 in nupera appendice Denisii, 8 denique vel ex parte, vel ex toto adhuc sub cinere latebant.

I. [Domino Deo nostro, cujus cultores sumus, in laude dictum est quodam Scripturarum loco: *Omnia in mensura, et numero, et pondere disposuisti* (Sap. xi, 21). Deinde Apostolica doctrina edocemur *Ea quæ facta sunt intellecta conspiceret, et ea, quæ latent per manifesta investigare* (Rom. i, 20). Unde interrogata quodam modo ubique creatura, Dominum Deum se

(a) Maurini hunc enuntiant de decem plagis, et decem præceptis. Codex Eugippii habet: *Expositio decem præceptorum, salva firmitate sui ad literam fundamenti, ex Decalogi expositione ad Populum*. Augustinus in Psal. 77. num. 27. hunc memorat, et ibi compendiose explicat decem plagas.

artificem habere, ipsa speciei suæ voce, respondet. Deinde Apostolus Paulus ea quæ scripta sunt in libris Veteris Testamenti in figura contigisse commemorat: *Scripta autem sunt, inquit, ad correctionem nostram, in quos (a) finis sæculorum obvenit* (1 Cor. x, 11). Proinde, charissimi, ea quæ videntur in rerum natura fortuito provenire interrogata diligenter, atque discussa, et prudenter vestigata, et inventa laudem intimant Creatoris, divinamque Providentiam per cuncta diffusam, et disponentem suaviter omnia, ut dictum est, cum *Attingit a fine usque in finem fortiter* (Sap. viii, 4). Quanto magis ea, quæ non solum (b) favorunt, sed etiam divinis Litteris commendata recitantur? Unde propositam nobis a fratribus quæstionem, imo inquisitionem, et disputationem, quid sibi velit quod decem plagis percussit Ægyptii, et decem præceptis instituitur populus Dei, suscipimus in nomine Domini Dei nostri, adjuvante ipso, et donante, adveniente nobiscum pia intentione cordis vestri, quantum possumus explicare. Arbitramur enim ipsum adjutorium etsi non propter nos, certe propter vos, ut ea dicamus certe, quæ (c) didici, et audiri ut ille est, ut in via veritatis ejus pariter ambulantes, et ad patriam pariter festinantes, insidiosos itineris nostri, agnoscendo voluntatem legis, evitare merea-

(a) Juxta versionem antiquam, seu Italam Scripturas Textus recitat Augustinus, qui versionem illam L. 2. Doct. Chr. c. 13. cæteris præferendam dicit. Utinam id advertisset clarissimus Denisius! Qui non sic temere consulset in Sermone de Laude Cereris nota (b): *lapis videtur memoria auctor apem formicis Proverb. 6. 8. substituens; advenisset enim apud Italam post LXX. proferri exempla tum apis, tum formicæ.*

(b) Sic in Codice.

(c) Locus intricatus, profecto irreversit mendam librarum.

mur. Decem sunt plagæ, quibus Pharaonis percussus est populus; decem sunt præcepta, quibus populus Dei instructus est. Videamus ergo, fratres, quomodo corporaliter facta, spiritaliter intelligenda sunt. Non enim negamus esse facta, ut putemus tantum dicta, atque conscripta, non facta; sed facta credimus quemadmodum facta legimus, et tamen ipsa facta umbram fuisse futurorum Apostolica Doctrina cognoscimus. Putamus ergo spiritaliter esse investiganda, quæ facta sunt, facta tamen esse. Nemo ergo dicat: Scriptum est quidem aquam conversam in sanguinem in plaga Ægyptiorum; sed significat aliquid; non enim revera fieri potuit. Hoc qui dicit, ita quærit voluntatem Dei, ut injuriam faciat potentie Dei. Qui enim, si dicendo significare potuit, etiam faciendo non potuit? An non? Non est natus Isaac, aut non Ismael? Nati erant, homines erant, ex Abraham nati erant, et *Unus ex ancilla, alter de libera* (Galat. iv, 22). Quamvis ergo homines fuissent, quamvis nati essent, figurarunt tamen domino Testamenta. Vetus, et Novum. Ita (a) prius in fundamento posita rerum gestarum firmitate (1) significantia debemus inquirere, ne subtracto fundamento in aere velle ædificare videamur. Arbitror enim omnes qui decem legis præcepta contemnunt, et non observant, spiritaliter pati ea, quæ Ægyptii corporaliter passi sunt. Hoc propositum donec adiutorio Dei explicem, intentos vos volo, et orantes pro nobis, ut dicamus vobis. Quod enim ad nos pertinet fortasse cogitamus, quod autem loquimur vobis servimus. Illud ergo prius accipite ne in numero fallamini (2) ad plagas istas] decem non pertinere quod primo factum est signi causa, ut virga in serpentem converteretur. Aditus enim (3) erat iste ad Pharaonem, quo commendabatur (4) Moses educturus ex Ægypto populum Dei (Exod. vii, 10); nondum autem contumaces feriebantur, sed divino signo jam terrebantur. [Neque opus est, neque propositum nobis est de ipsa virga in serpentem conversa aliquid dicere. Veruntamen quia ejus mentionem necessitate fecimus, ne quis in numero erraret, nec debet in cuiusquam auditoris animo tanquam non intellectæ rei scrupulus remanere (b), breviter dicimus (5),] virgas significare regnum Dei, idemque regnum esse utique populum Dei, serpentem autem tempus mortalitatis huius; mors enim a serpente propinata est. Tanquam ergo cadentes de manu Domini in terram mortales effecti sunt; unde projecta virga ex manu Mosi serpens effecta est. Fecerunt et Magi (6) similiter: vir-

gis eorum projectis, serpentes facti sunt. Sed prius serpens Mosi, id est, virga Mosi, devoravit omnes serpentes Magorum; tunc demum cauda comprehensa identidem virga facta est, et (1) regnum remeavit ad manum. Sunt enim virgæ Magorum populi impiorum. Qui autem populi impiorum? Victi Christi nomine; cum in ejus corpus transferuntur, tanquam a serpente Mosi devorantur: donec (2) redeamus ad regnum Dei, sed in finem mortalis sæculi, quod significat cauda serpentis, magnum signum fiat. Audistis quæ debeatis desiderare, audite quæ debeatis vitare

II. Primum præceptum in Lege de colendo uno Deo: *Non erunt, inquit, tibi Dei alii præter me* (Exod. xx, 3). Prima plaga Ægyptiorum aqua conversa in sanguinem (Id. vii, 20).

III. Compara primum præceptum primæ plagæ. Deum unum ex quo sunt omnia (3) in similitudinem intellige aquæ, ex qua generantur omnia. Quo autem pertinet sanguis, nisi ad carnem mortalem (4)? Quid ergo conversio aquæ in sanguinem? nisi quia *Obscuratum est insipiens cor* (5) *ipsorum? dicentes enim* (6) *se sapientes, stulti facti sunt, et commutaverunt gloriam* (7) *in similitudinem imaginis corruptibilis hominis*. Gloria incorruptibilis Dei (a) sicut aqua, similitudo imaginis corruptibilis hominis sicut sanguis. Et hoc quidem fit in corde impiorum, nam Deus incommutabilis manet; neque enim (8) quia Apostolus dixit: *Commutaverunt*, ideo mutatus est Deus.

IV. Secundum præceptum: *Non accipies nomen Domini Dei tui in vanum, qui enim* (9) *accipit nomen Domini Dei in vanum, non mundabitur* (Id. xx, 7). Nomen Domini Dei nostri Jesu Christi veritas est, ipse enim dixit: *Ego sum veritas* (Joan. xiv, 6). Veritas ergo mundat, vanitas autem inquinat. Et quoniam qui loquitur veritatem (10) *De Deo veritate loquitur; qui enim loquitur mendacium, de suo loquitur* (Id. viii, 44): veritatem loqui est rationabiliter loqui; vanitatem (11) loqui est strepere potius quam loqui: merito, quia secundum præceptum est dilectio veritatis, cui contraria est dilectio vanitatis. Loquitur autem veritas (12), est per strepitum vanitas. Huic præcepto secundo contrariam (13) vide esse secundam plagam. Quæ est illa secunda plaga? Ranarum aliam-

(a) *Gloria incorruptibilis Dei sicut aqua, similitudo imaginis corruptibilis hominis* supplevi ex Codice Excerptorum; vix enim iutes non aberrasse oculum a voce priori ad eandem posterius redditam, animo a sensu verborum abstracto et ad exemplandum unice intento.

(a) Ab his verbis exordiantur Maurini, et Codex Excerptorum Eugipii, qui quidem sæpissime concordant.

(b) Prolixius enim dixerat in Sermonis sexto n. 7., et i. Psal. 75. n. 5.

(1) *Edit.* habet significantiam.

(2) *Edit.* Sed ad plagas decem non pertinet quod primum.

(3) *Edit.* ipse erat.

(4) Codex Casinensis continuo legit *Moses pro Moyses* uti legitur in Editione. Sufficiat semel hoc annotasse.

(5) *Edit.* virga significat regnum Dei, idemque regnum Dei esse utique populum Dei, Serpens autem.

(6) *Edit.* Magi Pharaonis.

(1) *Edit.* ergo.

(2) *Edit.* redeat regnum Dei ad manum Dei, sed in fine.

(3) *Edit.* in similitudine.

(4) *Edit.* quid est ergo.

(5) *Edit.* eorum.

(6) *Edit.* Se esse sapientes.

(7) *Edit.* incorruptibilis. *ad Rom. i. 21.*

(8) *Edit.* quia et Apostolus.

(9) *Edit.* accipit nomen Domini Dei sui.

(10) *Edit.* de Deo loquitur.

(11) Vanitatem autem loqui.

(12) *Edit.* perstreperit vanitas.

(13) *Edit.* videte secundam.

dantia. Habes (a) expressam (1) significatamque vanitatem, si attendas ranarum loquacitatem. Vide amatores veritatis, non (2) accipientes nomen Domini Dei sui in vanum, loqui sapientiam inter perfectos, etiam inter imperfectos; non quidem loqui quod capere non possunt, non tamen recedere a veritate, et pergere in vanitatem. Quamvis (3) imperfecti non capiant si quid paulo excelsius fuerit disputatum de Verbo Dei *Deo apud Deum, per quod facta sunt omnia*; possuntque capere quod inter eos loquitur Pater tanquam inter parvulos Christi. *Jesus Christum, et hunc crucifixum*; non tamen illa est Veritas, et ista vanitas. Vanitas autem esset (4) si Christus mortem non implevisset, sed finxisse diceretur. Si vulnera illa in phantasmate fuissent, si sanguis non verus, sed simulatus de vulneribus emanasset, si falsas cicatrices, tanquam post falsa vulnera demonstrasset. Cum vero ista omnia (5) dicimus facta, dicimus certa, expressa, inpleta credimus, et predicamus. Quamvis de sublimi illius, et incommutabili veritate non loquamur, non tamen inuis in vanitatem. Qui autem illa omnia in Christo falsa, et simulata dicunt, ranæ sunt clamantes in palude. Strepitum vocis habere possunt, doctrinam sapientiam insinuare non possunt. Denique in Ecclesia loquuntur hærentes veritati veritatem (b), per quem facta sunt omnia, veritatem Verbum carnem factum, et habitantem in nobis, Veritatem Christum natum Deum de Deo, unum de uno, Unigenitum et Coæternum, Veritatem accepta forma servi natum ex Virgine Maria, passum, crucifixum, resurgentem, ascendentem, ubique veritatem, et (6) quam parvulus capere non potest, veritatem (c) et in pane, et in lacte, in pane magistorum, in lacte parvulorum. Idem quippe panis, ut lac fiat, per carnem trajicitur. Qui autem huic veritati contradicunt (d), et in sua vanitate decipiunt, ranæ sunt, tedium (7) offerentes auribus, non cibum mentibus. Audi denique homines rationabiliter loquentes: *Non sunt, inquit, loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum*: sed voces non inanes, quia *In omnem terram exiit (e) sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum* (Psal. XVIII, 4, 5). Si autem et ranas vis e contrario intelligere, illum versum Psalmi recole: *Vana*

(a) Codex Excerptorum Eugipii habet: *expressius significatam vanitatem.*

(b) *Per quem facta sunt omnia, veritatem Verbum carnem factum, et habitantem in nobis* supplevi ex Cod. Excerptorum Eugipii; hæc enim lacuna etiam a verbis similibus his positis inducta est.

(c) Codex Excerptorum legit: *veritatem, quæ in pane.*

(d) Beda ad Corinth. c. 1. comm. c. 2. legit: *et sua vanitate.*

(e) Codex Excerpt. *exiit.*

(1) *Edit. significatam.*

(2) Non accipientes in vanum nomen Domini Dei sui.

(3) *Edit. quamvis enim imperfecti non capiunt.*

(4) *Edit. Si Christum mortem non implevisse, sed finxisse diceremus, si vulnera illa in phantasmate fuisset. in sanguinem non verum, sed simulatum de vulneribus emanasse, si falsas eum cicatrices.... demonstrasse.*

(5) *Edit. vera dicimus, facta dicimus certa.*

(6) *Edit. addit et quam perfecti capiunt.*

(7) *Edit. inferentes.*

locuti sunt unusquisque ad proximum suum (Psal. xi, 3).

V. Tertium præceptum: *Memento diem Sabbati sanctificare cum* (Exod. xx, 8). In tertio isto præcepto insinuat quædam vacationis indicatio, quæ est cordis tranquillitas, et mentis, quam facit bona conscientia. Ibi sanctificatio, quia ibi Spiritus Dei. Denique videte vacationem, hoc est quietem: *Super quem, inquit, requiescit Spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et tremantem verba mea* (1) (Isai. LXVI, 2). Inquieti ergo resiliunt ab Spiritu sancto, rixarum amatores, calumniarum seminatores, contentionis quam veritatis cupidiores inquietudine sua (2) non admittunt quietem (a) Sabbati spiritalem. Contra istorum inquietudinem dicitur, tanquam ut Sabbatum habeant in corde, sanctificationem Spiritus Dei (3): *Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas. Quid intellecturus sum? Deum dicentem: Cessa ab inquietudine tua, non sit tumultus quidam in corde tuo, per corruptionem volitantibus (4) phantasmatis, et compungentibus te; non sit ita (b). Deum enim intellecturus es dicentem tibi (5): Vacate et cognoscite, quia ego sum Deus* (Ps. XLV, 11) Tu per inquietudinem vacare non vis (6), contentionumque tuarum corruptione cacatus exigis videre quod non potes.

VI. Attende enim, et contrariam tertiam plagam huic præcepto tertio, *Cinipides nati sunt in terra Ægypti de limo, muscæ (7) quædam minutissimæ, inquietissimæ, inordinate volitantes, in oculos irruentes, non permittentes hominem quiescere, dum abiguntur et irruunt, dum abactæ rursus redeunt, sicut omnino vana phantasmata cordis contentiosorum (8). Tene præceptum, cave plagam.*

VII. Quartum præceptum est: *Honora patrem tuum, et matrem tuam* (Exod. xx, 12). Huic contraria quarta Ægyptiorum plaga (9) Cynomia (c). Quid est Cynomia? Cynomia est canina musca; græcum vocabulum est. Canina est parentes non agnoscere; nihil tamen caninum quam cum illi, qui genuerunt, non agnoscantur: merito ergo et catuli canum cæci nascuntur.

VIII. Quintum præceptum est: *Non Mochaberis* (Ibid. 14). Quinta plaga est *Hors in pecora Ægyptiorum* (Id. ix, 8). Comparemus. Da hominem (10) mochchantem, conjugio non contentum suo; appetitum

(a) Codex Excerpt. : *id est Sabbatum spiritale.*

(b) Editio diverse interpungit; sed Codex Excerpt. conformis est lectioni nostræ.

(c) *Quid est cynomia? Supplevi ex Cod. Excerpt. Hieronymus epist. ad Sun. et Frel. omne muscarum genus designatum contendit, et exscribendam vocem illam Κορυμια per διπλοτρον ο, non Κορυμια per v.*

(1) *In Edit. interrogatio præponitur voci saper.*

(2) *Edit. non ad se admittim.*

(3) Ecclesiast. 5, 15.

(4) *Edit. phantasmalibus.*

(5) *Edit. vacate, et videte quoniam.*

(6) *Edit. contentionum.*

(7) *Edit. quædam sunt. Exod. 8. 18.*

(8) *Edit. tenete.... cavete.*

(9) *Edit. Κορυμια... Κορυμια.*

(10) *Edit. mochhari meditantem, conjugio non contentum suo.*

quosdam carnis in se domare non vult, qui est nobis pecoribusque communis. Etenim cocumbere, et generare etiam (1) porcinum est; et intelligere, humanum est. Ideo ratio, quæ præsidet in mente motus inferiores carnis, tanquam regnans, et dominans frenare debet; non immoderate, et illicite, passim vagoque laxare. Ideoque ipsis pecoribus natura datum est, instituyente Creatore, ut non moveantur ad foeminas, et ad concubitum, nisi certis temporibus; neque enim se ratione cohibet alio tempore pecus, sed omnino mota ipso frigescente torpescit. Homo autem ideo semper moveri potest, quia et (2) frenare motum potest. Tibi dominationem rationis Creator dedit, tibi præcepta continentiae, tanquam in bestias inferiores lora, concessit. Tenes tu quod pecus non (3) habet, et ideo speras tu quod pecus non potest. Labores aliquantum (4) continendo, quod non laborat pecus; sed gaudebis in æternum, ad quod non pervenit pecus. Si opus fatigat, merces consoletur, et ipsa enim potentia est interiorum motum frenare, et quod habes commune cum pecore, non tanquam pecus in omnia (5) relaxare. Quod si contempseris te (6) in te, et imaginem Dei, in qua fecit te neglexeris vicinis cupiditate (7) bestiarum, tanquam amisso homine eris pecus; non quasi conversus in naturam pecoris, sed in hominis forma habens similitudinem pecoris, qui non audis dicentem: *Nolite esse sicut equus, et mulus (8) quibus non est intellectus (Psal. xxxi, 9)*. Et forte eligis tibi esse pecus, et (9) liber vagari libidine, nulla lege appetitum carnis ad continentiam refrenando: attende plagam (a); si pecus esse non times, saltem mori sicut pecus time.

IX. Sextum præceptum: *Non occides (Exod. xx, 15)*; Sexta plaga: *Pustulae in corpore, et vesicae bullientes, et (10) scatentes, et incendia vulnerum ex favilla fornacis (Id. ix, 40)*. Tales sunt animæ homicidales, ardent ira, quia per iram homicidii fraternitas deperit. Ardent homines (11) iracundia, ardent et gratia. Sed alius est fervor sanitatis, alius fervor ulceris. Ardentes papulae per totum corpus concepta homicidia scateat, et sanum non est, quod fervet. Fervet, sed non de Spiritu Dei. Nam et qui vult subvenire fervet, et qui vult occidere fervet; ille præcepto (12), ille morbo, ille bonis operibus (13), ille saniosis ulceribus. Nam si possemus animas videre homicida-

(a) Codex Excerpt. Eug. legit: *si pecus es, et non times*.

(1) *Edit.* pecorum est, ratiocinari, intelligere humanum est.

(2) *Edit.* refrenare.

(3) *Edit.* potest pro habet.

(4) *Edit.* in continendo, non laborat pecus, sed gaudebis semper in aeternitate, ad quam.

(5) Laxare.

(6) *Edit.* et in te imaginem.

(7) *Edit.* insinatarum rerum pro bestiarum.

(8) *Edit.* non habentes intellectum. Sed forte.

(9) *Edit.* libera.

(10) *Edit.* scaturientes.

(11) *Edit.* ira.

(12) *Edit.* iste.

(13) *Edit.* iste saniosis. Eugyp legit eum nostro Cod.

rum, plus plangeremus, quam putrescentia corpora ulceratorum.

X. Septimum (1) præceptum sequitur: *Non furaberis (Exod. xx, 15)*. Plaga septima *Grando in fructibus (Id. ix, 23)*. Quod contra præceptum subducis, de caelo perdis: nemo enim habet injustum lucrum sine justo damno. (2) Furatur verbi gratia; qui furatur acquirit vestem, sed caelesti iudicio amittit fidem. Ubi lucrum, ibi damnum. Visibiliter lucrum, invisibiliter damnum. Lucrum de sua caecitate, damnum de Domini nube. Neque enim aliquid sine providentia, charissimi. Aut vere putatis ea, quæ patientur homines, Deo dormiente pati? Passim videntur fieri hæc, nubes colligi, imbres infundi, grandinam jaci, (3) tonitrua terram concuti, coruscatione terreri; passim putanter fieri, et quasi ad divinam Providentiam non pertinere. Contra tales cogitationes vigilat ille Psalmus: *Laudate Dominum de terra (cum laudes dictæ essent de caelo) dracones et omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis, quæ faciunt verbum ejus (Psal. cxlviii, 7, 8)*. Ergo qui malo desiderio suo forinsecus furantur, justo Dei iudicio intrinsecus grandinantur. Oh! Si (4) possint inspicere agrum cordis sui, profecto lugerent, dum ibi non invenirent quod in os mentis mitterent, (a) etsi in furto suo invenirent, quod in aviditatem ventris mitterent. Major fames (5) est hominis interioris, major fames est, et periculosior plaga, et gravior mors, multi mortui ambulantes, et multi (6) famelici de vanis divitiis exultant. Denique Servus Dei Scriptura intus dicit locupletem; inquit: *Absconditus cordis vestri homo, qui est ante Deum dives*. Non ante homines dives (7), sed ante Deum, dives ubi Deus. Vide tibi dives, quid ergo tibi prodest (8)? Ubi homo non videt furaris, et ubi Deus videt grandinaria.

XI. Octavum præceptum: *Falsum testimonium non dices (Exod. xx, 16)*. Octava plaga: *Locusta, animal dente noxium (Id. ix, 13)*. Quid autem vult falsus testis, nisi nocere mordendo, et consumere mactando? Denique admonens homines Dei Apostolus, ne se falsis criminationibus appetant: *Si mordetis, inquit, et comeditis invicem, videte ne ab invicem consumamini (Ad Galat. v, 15)*.

XII. Nonum præceptum: *Non concupisces uxorem proximi tui (Exod. xx, 17)*. Nona plaga: *Deus tenebræ (Id. ix, 22)*. Etenim est quædam mœchia contra quam supra (9) præceptum datum est, etiam in non appetenda castitate uxoris alienæ. Mœchia

(a) *Etsi in furto suo invenirent, quod in aviditatem ventris mitterent* Supplevi ex Cod. Exc. patebat enim lacuna non dissimilis a præcedentibus.

(1) *Edit.* præponit tocem Sequitur.

(2) *Edit.* verbi gratia qui furatur, acquirit vestem.

(3) *Edit.* tonitruis.

(4) *Edit.* possent.

(5) *Edit.* esset hominis interioris, major fames, et periculosior.

(6) *Edit.* facinorosi.

(7) *Edit.* homines dives, sed ante Deum dives, et ubi Deus videt, ibi dives.

(8) *Edit.* Si ubi.

(9) *Edit.* præceptum est.

est enim et qui non ita ad uxorem alienam; tantum quia non contentus est sua. Jam vero non solum post suam peccare, sed etiam alienam attentare vere demerit tenebras. Nihil enim sic dolet in corde patiens, et qui hoc facit alteri nihil sic (1) vellet pati. Ad alia peratior est omnis homo, hoc autem nescio (2) utrum inventus est qui tolerabiliter ferat. O densas tenebras ista facientium, talia concupiscentium! vere excruciantur furore (3) terribili, furor enim indomitus est (4) commaculare viri uxorem.

XIII. Docimum præceptum est: *Non concupiscas ullam rem proximi tui, non pecus, non possessionem, non subjugium, non aliquid omnino proximi tui concupiscas* (Exod. xx, 17). Huic malo plaga contraria est decima: *Mors primogenitorum* (Id. xii, 29). In qua plaga (5) cum comparatione quædam quæro; nihil mihi interim occurrit, fortassis occurrit melius, ac diligentius inquirentibus (6), nisi quia omnes res (a) quas homines habent hæredibus servant. Reprehenditur hic autem concupiscens rem proximi; concupiscit enim et qui furto auferit: et qui furatur aliquid proximi non potest nisi concupiscendo rem proximi furari. Sed de furto jam superius præceptum est (7), ut ibi intelligas et rapinam. Non enim de furto præciperet, et de rapina taceret Scriptura, nisi te intelligere voluisset, quia si personale est clanculo auferre, multo majoris poenæ esse violententer eripere (8). Auferre nolenti sive occulte sive palam habet præceptum suum. Concupiscere autem rem proximi, quod notat Deus in corde, etiamsi justam ibi successionem quæras, non licet. Denique qui volunt res alienas tanquam juste possidere; hæredes se quærent fieri a morientibus. Quid enim tam justum videtur, quam rem sibi derelictam possidere, habere jure communi? Quid apud te facit homo? Dimissum est mihi (9); hæreditatem consecutus sum; testamentum lego. Nihil videtur justius ista voce avaritiæ (10). Tu: juste tenes; et laudas quasi jure possidentem. Deus damnat injuste concupiscentem. Vide qualis es, qui optas te ab aliquo hæredem fieri: non vis ut habeat hæredes (11). In hæredibus nihil charius primogenito, proinde in primogenitis tuis (12) puniris qui concupiscendo res alienas, id, quod tibi jure non debebatur (b) quasi

(a) In Excerpt. Eugip. habetur: *quas habet hæredibus servare deprehenditur. Hic autem clamat.*

(b) In eisdem Excerpt. legitur: *juris sub umbra.*

(1) Edit. vollet pati. Ad alienam. Codex Excerpt. conformis lectioni nostræ.

(2) Edit. utrum-ne est.

(3) Edit. horribili.

(4) Edit. conculcare.

(5) Edit. cum comparationem quædam.

(6) Edit. nisi qui omnes res quas habet hæredibus servat, reprehenditur. Hic autem clamat qui rem proximi concupiscit, et qui furto auferit, et qui furatur aliquid proximi, non potest nisi rem proximi furari.

(7) Edit. ubi intelligas

(8) Edit. auferre ergo nolens.

(9) Edit. hæreditate.

(10) Edit. tu laudas quasi jure.

(11) Edit. in hæredibus autem.

(12) Edit. unieris. Eugipius confirmat lectionem nostram.

juris umbra perquiris. Et facile est quidem, fratres, corporaliter amittere primogenitos; moriantur enim homines sive ante parentes suos, sive post parentes suos; morituri moriuntur. Illud molestum est, ne per hanc occultam, et injustam concupiscentiam primogenita cordis tui perdas. Primogenitus enim in nobis imaginem habet gratiæ Dei: novus natus, prior natus, inter omnes tanquam natus cordis nostri primogenita fides est. Nemo enim bene operatur, nisi fides præcesserit, sicut dicit Apostolus: *Sine fide, inquit, impossibile est placere Deo* (Hebr. ix, 6). Omnia opera tua bona filii tui sunt spirituales, sed inter hos tibi (1) primo nata est fides. Quisquis ergo rem alienam occulte concupiscis (2), internam fidem perdis. Eris enim primo sine dubio simulator, obsequens non charitate, sed fraude; veluti amans eum, a quo te cupis fieri hæredem: amando, eum mori quæris (a), et ut in re ejus te videas possessorem, illi invides successorem.

XIV. Eja (b), fratres decursis decem præceptis, et decem plagis, comparantes contemptiores præceptorum contumaciæ Ægyptiorum, cautos vos fecimus, ut habeatis securi res vestras in præceptis Dei, res vestras, inquam, res vestras (3) interiores arcæ vestræ, interiores thesauri vestri; res vestras, quas vobis nec fur, nec latro, nec vicinus potens possit auferre, ubi nec linea, nec rubigo metuenda est, cum quibus (4) exiit naufragus. Sic enim eritis et populus Dei inter iniquos Ægyptios (c) illis hæc in corde patientibus, vobis autem incolumibus in ipsis interioribus vestris hominibus, donec educatur populus de Ægypto quodam (5) Exodo, quod et sit, nam illud semel factum est, hoc non cessat fieri.

XV. [Nam (d) si attendamus etiam expoliamus Ægyptios. Neque enim illud præter mysterium factum est, quomodo homines minus intelligentes accusari hic audent Deum, quia jussit peti ab Ægyptiis aurum, et argentum, et vestes; data sunt hæc, et ablata (Exod. xii, 35). Fures isti essent, nisi Deo jubente fecissent. Intendat Charitas Vestra, fures, inquam, isti essent nisi Deo jubente fecissent; quia vero Deo jubente fecerunt, fures non fuerunt. Hos jam non accusas, ipsum Deum accusare paratus es. Ad illos obtemperare pertinuit (e); apud Deum fuit jubentis consilium, qui novit quid quis pati debeat;

(a) In Editione deest conjunctio, quæ tamen habetur in Eugipio.

(b) Noster Codex habet: *Hæc, fratres, decursis decem præcepta, et decem plagas, comparatos contemptores præceptorum contumaciæ Ægyptiorum, cautos vos faciemus.* Huic lectioni fortasse minus integræ alteram præposui desumptam ex Codice Excerpt. Eugipii.

(c) Illis hæc in corde patientibus, vobis autem incolumibus in ipsis interioribus vestris hominibus, donec educatur populus de Ægypto, Supplevit ex Cod. Exc. Eug. ex voce enim Ægyptios ad illam Ægypto manifeste aberravit oculus, ut jam vidimus in præcedentibus.

(d) Vide lib. 22. cont. Faust. . 71. et seqq.

(e) Vide lib. 2. Questionum in Exodo quaestione sexta.

(1) Edit. primogenita.

(2) Edit. interioris.

(3) Edit. interioris... interioris.

(4) Edit. exit et naufragus.

(5) Edit. Exodo suo.

quis, quid, quo merito patiat. Parricidium apertissimum et funestum esset Abrahæ, si ultro filium percussisset, hinc tantum secus, laudabiliter faciebat, quia Deo iubenti obediebat, et quod esset in spontanea voluntate crudelitas, sub Dei præcepto facta est pietas (*Gen. xxii*).

XVI. [De Actibus Apostolorum volo aliquid dicere. Petrus cum esset inclusus in carcere, venit ad eum Angelus salutis, qui (a) catenis de manibus ejus jussit exire (*Act. xii*). Egressus ille secutus est Angelum; de carcere liberatus est Domini imperio, Dei auctoritate. Postero die iudex eum quæsit ad audiendum: abcessisse cognovit, custodes carceris duci jussit; *Miites*, inquam, *interrogatos duci jussit*; dedit in illos sententiam, legem, quam sibi (b) videbatur, nisi invenirent Petrum. Quid dicis? Petrus auctor fuit mortis illorum? Nonne esset perversæ pius, si voluntati Dei contradiceret, diceretque Angelo iubenti, ut exiret: Non exeam, ne propter me miseri homines, custodes carceris moriantur? Responderetur ei: Dimitte ista Creatori; quia non es artifex ut homo nascatur, non esse iudex potes quomodo moriatur: nemo enim moritur, nisi quem vult Deus. Mori consilium judici Deo dimittitur, sed tamen concupiscentia homicidæ damnatur. Neque enim hic attendendum est quid Deus judicaverit, sed quid mala gens cogitaverit (c). Judas quippe tradidit ad passionem Filium Dei, et per passionem Filii Dei omnes gentes redemptæ sunt ad salutem; nec tamen pro salute gentium merces reddita est Judæ, sed pro ejus malitia debitum supplicium retributum est. Nam si traditio Christi, et non tradentis animus considerandus est, hoc fecit Judas, quod fecit Deus Pater, de quo scriptum est: *Qui Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum* (*Rom. viii, 32*). Hoc fecit Judas, quod fecit ipse Dominus noster Christus, de quo scriptum est: *Qui se ipsum tradidit pro nobis oblationem, et hostiam Deo in odorem suavitatis*; et iterum: *Sic Christus, inquit, dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret* (*Ephes. v, 2 et 25*). Et tamen gratias agimus Deo Patri, qui *Unico Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum*. Gratias agimus ipsi Filio Dei, *Qui se ipsum tradidit pro nobis, et in eo voluntatem Patris implevit*. Et de testamur Judam, de cujus facto tantum beneficium præstitit Deus, et recte dicimus: *Reddidit ei Dominus secundum iniquitatem ejus, et secundum malitiam ejus disperdidit eum* (*Psal. xcii, 23*). Non enim pro nobis tradidit Christum, sed pro argento, quo vendidit eum, quamvis Christi venditio sit nostra redemptio.]

XVII. [Nemo ergo, fratres, nemo discutiatur Deum. Superbum est, impium est, stultum est. Tu concupiscentias tuas frena, nihil facias animo malo, obtemperare paratus esto, non nocere. Itaque fecerunt illi, fecit Deus. Si illi furtum fecissent, etiam sic voluerat

(a) Aliquid profecto omissum est, forte adjunctum vocis *calceis*.

(b) Sic in Codice; forte *caest* aliquid.

(c) Quæ sequuntur verba, iterata inveniuntur in *Psal. 93*. usque ad illa *nostra redemptio*.

forte Deus Christus pati qui poterentur, quando permisit eos, qui fecerunt, facere: servaret tamen (a) furibus penam, exigeret aliquam temporalem vindictam de iis, qui passi sunt furtum. Nunc vero illi ultro non fecerunt, Deus justo judicio fieri voluit. Cum si appendas causam, forte non aurum alienum tulerunt, sed debitam mercedem exegerunt. Injuste oppressi dum in Ægypto lateres fecerunt, pro duris operibus servitutis sine mercede non exierunt, et tamen Deus certa aliqua causa fecit hoc (b). Si sumus, tanquam populus Israel in Ægypto, in hoc mundo, certe audeo vobis dicere, puto enim quia Spiritus Dei loquor ad vos, tollite aurum, argentum, vestes Ægyptiis. Aurum ipsorum sapientes, ipsorum argentum eloquentes ipsorum, vestes ipsorum varietas linguarum ipsorum. Nonne hæc omnia videmus in Ecclesia? Nonne quotidie hoc facit Ecclesia? Quanti sapientes in sæculo credunt Christo? Ablatum est aurum Ægyptiis (c). Sanctus, cujus mensa ista vocatur, fuit aliquando vel aurum, vel argentum Ægyptiorum. Vestes autem Ægyptiorum, quibus quodam modo sensus induuntur; linguæ sunt variae. Videtis eas ex Ægypto ad populum Dei migrare: *Non sunt enim loquæ, neque sermones, quorum non audientur voces eorum* (*Id. xviii, 4*). Hic aurum, hic argentum Ægyptiorum, et videntes eximus, et mercedem nostram ferimus; non enim siue causa in luto Ægypti laboravimus. Sic omnia, fratres, sive quæ exponi a nobis possunt, sive quæ nondum possunt, sive quæ potestis intelligere, sive quæ nondum potestis, sive hoc modo, quo a nobis dicta sunt, sive alio meliori modo, credite omnino, quia *Omnia tunc in figura contingebant eis, scripta autem sunt ad correptionem nostram, in quos (d) fines sæculorum devenerunt* (*Cor. x*). Itaque ego non fierem intentus ad ea? Et tu quilibet, Christiane spiritualis, non essemus intenti, et sine causa factum diceremus, quod in tertiam plagam Magi Pharaonis defecerunt? Nihil hic quærerem, frustra factum vel scriptum putarem? Faciant Magi Pharaonis (e) contra Moysen de virgis serpentes, de aqua sanguinem, faciunt ranas, faciunt hæc. Veniunt ad tertiam plagam, id est, ad illas muscas, quæ appellantur Ciniphes, et ibi desiciunt qui fecerunt serpentes, qui fecerunt ranas desiciunt, desiciunt ad muscas. Non est prorsus, non est sine causa. Pulsate mecum (f). Tertia plaga hæc cui contraria est? Præcepto Dei tertio, ubi de Sabbato præcipitur populo, ubi quies prædicatur, ubi sanctificatio commendatur,

(a) Vide in *Psal. 101*. num. 28.

(b) Libro sec. de *Doctrina christiana citati dicitur Ægyptiorum divitiis*. Cyprianus, Hilarius, Victorius, Optatus alique.

(c) Fortasse ad mensam Cypriani loquebatur, qui rhetoricam docerat priusquam a Cæcilio converteretur.

(d) In orationibus pro tempore, et data occasione habuit Augustinum sua, ut ita dicam, facere aliquoties Scripturæ verba annotavit doctiss. Sabatier in *Præfat. ad veterem Bibliorum versionem*. Hinc apud eundem S. Doctorem enate sunt tot ejusdem textus variantes lectiones, quarum hic vides exemplum.

(e) Vide resp. ad *Epist. Januar. c. 11. 15. 16*.

(f) Vide *Sermonem 9*. num. 6., et *Serm. 251*. num. 3., necnon *lib. 4. de Genesi ad litteram a cap. 15. ad 20.*, ubi de sanctificatione diei septimi.

ibi enim dicitur: *Memento diem Sabbati sanctificare eum*. Denique et in primis operibus mundi fecit Deus diem, fecit cœlum, terram, mare, luminaria, stellas, animalia ex aquis, ex terra hominem ad imaginem suam. Facit hæc omnia, nusquam sonat aliquid sanctificatum. Peraguntur ista sex diebus, sanctificatur dies septimus vacationis Dei: opera non sanctificat, vacationem sanctificat (*Gen. 1, 3*). Quid dicturi sumus? Quomodo nobis laborantibus plerumque dulcius est otium, quam opus, ita putamus et Deum? Non hoc putare debemus, nec sic laborando fecisse, et non jubendo creavisse, *Dixit Deus: Fiat, et factum est*. Hoc modo faciendo, nec ipse homo laboraret. Sed in illo die commendata nobis quædam requies ab omnibus operibus nostris, ut post bona opera nostra intelligeremus nos requieturos sine termino. Nam omnes dies ibi habent vesperum, septimus non habet; operamur enim cum fine, requiescimus sine fine. Ibi sanctificatio sonat magno quodam mysterio, pertinens ad Spiritum sanctum. At eum me dicentem, fratres: Accipite cum venia, obsecro vos, magis inquirentes quid eger, quam quid explicem: novi quis loquar, et quid vobis loquar; Divina hominibus homo (*Isai. LXVI, 25*). Ecce annitilmi mecum, laborate mecum; ut quiescatis mecum, quantum Dominus donat, quantum aperit, quantum significat, quantum innuit ipsa sapientia ostendens se amatoribus suis in viis hilariter, et in omni providentia occurrens eis. Sanctificatur dies Sabbati, quies Dei. Ibi primum sonat sanctificatio, quantum mihi videtur, quantum et vos cognoscitis, quantumque credimus (a).] Sanctificatio nulla divina et vera est, nisi ab Spiritu sancto. Non enim frustra dictus est proprie Spiritus sanctus; cum sit et Pater sanctus, cum sit et Filius sanctus, nomen tamen hoc proprium Spiritus accepit, ut tertia in Trinitate Persona Spiritus sanctus diceretur. Ipse *Requiescit super humilem, et quietum* tanquam in Sabbato suo. Ad hoc septenarius numerus etiam sancto Spiritui deputatur. Hoc Scripturæ nostræ satis indicant; viderint meliora meliores, et majora majores, et de isto septenario numero subtilius aliquid, et divinius dicant, et explicent. Ego tamen, quod in presenti sat est, illud video, illud vos ad videndum commemoro, septenariam istam rationem (1) numeri proprie sancto Spiritui deputatam, quia (2) septenario die sonat sanctificatio. Et unde probamus sancto Spiritui deputari septenariam (3) numerationem? Dicit Isaias spiritum Dei venire super fidelem, super Christianum, super Christi membrum *Spiritum sapientiae, et intellectus, consilii, et fortitudinis, scientiæ, et pietatis, Spiritum timoris Dei* [*Isai. xl, 2*]. (b) Si secuti estis septem res percucurri, tanquam descendente ad nos Spiritum

(a) Hic resumitur lectio editionis.

(b) Si secuti estis septem res percucurri tanquam descendente ad nos Spiritum Dei supplevi ex Codice Excerpt. Eug. manifesta enim erat lacuna.

(1) Edit. inveniri proprie.

(2) Edit. septimo die.

(3) Edit. numeri rationem.

Dei a sapientia, usque ad timorem, ut nos ascendamus a timore ad sapientiam. *Initium enim sapientiam timor* (1) *Domini* (*Prov. 1, 7*). Ita ergo et septenarius spiritus et unus spiritus septenaria ratione unus. An aliquid evidentius vultis? Pentecosten diem festum Scriptura sancta de septimanis factum commemorat. Habetis in Scriptura Tobiae (2), ubi etiam evidenter dicitur istum diem festum de septimanis. Septies enim septem quadraginta et novem in summa redeunt; sed tanquam ut redeatur ad caput; Spiritu enim sancto ad unitatem colligimur, non ab unitate dispergimur; ideo ad quadraginta et novem additur unum honor unitatis, et sunt quinquaginta. Non ergo jam sine causa quinquagesimo die per Ascensionem Domini venit Spiritus sanctus (3). Resurgit Dominus, ascendit ab inferis, nondum in cœlum. Ab illa resurrectione, ab illa ab inferis assumptione numerantur quinquaginta dies, et venit Spiritus sanctus in quinquagenario numero, tanquam salutem sibi apud nos faciens. Quadraginta enim diebus hic convorsatus est Dominus cum Discipulis suis, quinquagesimo die ascendit in cœlum, et peractis ibi decem diebus, tanquam (4) decem præceptorum signa, venit Spiritus sanctus, quia nemo implet legem nisi per gratiam Spiritus sancti. Itaque, fratres, manifestum est septenarium istum numerum ad Spiritum sanctum pertinere. Quisquis autem non cohæret unitati Christi (e) et oblateral adversus unitatem Christi, intelligendus est non habere Spiritum sanctum. Contentiones enim, et dissensiones, et divisiones non faciunt nisi animales, de quibus Apostolus ait: *Animalis autem homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei* (*Cor. ii, 14*). Deinde scriptum est et in Epistola Judæ apostoli: *Hi sunt, qui segregant semetipsos* (5) *animales spirituum non habentes*. Quid manifestius, quid evidenti? Merito veniunt etsi eadem credentes, quæ nos, tamen accepturi Spiritum sanctum, quem habere non possunt quamdiu sunt hostes unitatis. Hos autem comparat Apostolus Magis Pharaonis: *Habentes, inquit, formam pietatis, sed virtutem ejus abnegantes* (2 *Tim. iii, 5, et seq.*). *Habendo formam pietatis similia fecerunt, sed virtutem ejus abnegantes* (6) *in signo tertio defecerunt*.

XVIII. [Sed adhuc querite mecum quare in tertio signo? Defecissent enim in secundo, defecissent in quarto, quid interest ubi deficerent defecturi? Quare ergo in tertio (b)? Sed prius videte quod promiserant, utrum illis Magis hæreticos comparaverit apostolus Paulus. *Habentes, inquit, formam pietatis, virtutem autem ejus abnegantes, ei hos evita. Ex his sunt qui*

(a) Et oblateral adversus unitatem Christi supplevi ex Cod. Excerpt.

(b) Hac explanatione frequenter abrupta, fortasse etiam longiore, genuinitatem Sermouis non lebetari Augustini familiares noverunt, aut saltem præfationem Erasmi ad Augustini opera legentes.

(1) Edit. Dei.

(2) Tob. 2. 1. juxta Italiam post septuaginta Interpre

(3) Edit. resurrexit.

(4) Edit. docimo præceptorum signa.

(5) Edit. addit (reprehendens loquebatur) hi sunt qui segregant semetipsos. *Judæ 1. 19.*

(6) Edit. qui pro in.

penetrantes domos, et captivos ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur a variis desideriis, semper discentes et ad veritatis scientiam nunquam pervenientes. Testimonium quippe de Ecclesia catholica semper audiunt, et ad Ecclesiam catholicam venire nolunt. Semper dicentes, neque enim non semper audiunt: *In semine tuo benedicuntur omnes gentes* (Gen. 1, 2): non semper audiunt: *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* (Psal. 11, 8); non semper audiunt: *Commemorabantur, et convertebantur ad Dominum universæ Patriæ gentium* (Id. XXI, 58); non semper audiunt: *Dominebitur usque ad mare, et a flumine usque ad fines orbis terræ* (Id. LXXI, 18). Semper ista audiunt, semper discentes, et ad veritatis scientiam nunquam pervenientes. Videte jam quod promisi. Quid Apostolus sequitur? *Sicut autem Jannes, et Mambres restiterunt Mosi, sic et isti restiterunt veritati; homines mente corrupti, reprobi circa fidem.* Quid deinde? *Sed ultra non proficiunt, dementia enim eorum manifesta erit omnibus hominibus, sicut et illorum fuit* (2 Tim. III, 8, et seqq.). Jam videte quare in tertio signo defecerunt. Memento eos, qui adversantur unitati, non habere Spiritum sanctum. Tria vero illa præcepta prima in Decalogo ad Dei dilectionem pertinere intelliguntur, ut septem cætera intelligantur ad dilectionem pertinere proximi; ut duabus tabulis legis, et decem præceptis, duo illa tanquam summaria præcepta teneantur. *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua; et diliges proximum tuum* (1) *sicut te ipsum. In his duobus præceptis tota Lex pendet, et Prophetæ* (Matth. XXII, 37, 38). Referamus ergo tria prima præcepta ad dilectionem Dei. Quæ tria prima? Primum: *Non erunt tibi dii alii præter me;* Cui contraria plaga est aquæ conversæ (2) in sanguinem, propter quod summum principium Creatoris ad simulationem (3) humanæ carnis adductum. Secundum præceptum: *Ne accipias in vanum nomen Domini Dei tui.* Pertinet, quantum arbitror ad verbum (4) Dei quod est Filius Dei. *Unus enim Deus, et unus Dominus noster Jesus Christus, per quem omnia* (Rom. XI, 36). Contra verbum ranæ. Vide (5) contra verbum ranas, contra rationem strepitus, contra veritatem vanitatem. Tertium præceptum de Sabbato, pertinens ad Spiritum propter sanctificationem, quæ prima in Sabbato sonuit, quod vobis paulo ante vehementer, quantum potuimus, commendavimus. Illic præcepto contraria plaga inquietudo in muscis de corruptione nascentibus, in oculos irruentibus. Ideo in hoc tertio signo defecerunt, qui unitatis inimici Spiritum sanctum non habuerunt, facit enim hoc Spiritus sanctus pœna: aliud enim facit grãtia, aliud pœna: aliud enim facit implendo, aliud deserendo. Denique ut jam evidenter ipsis consentibus Pharao-

nis Magis agnoscere valeamus, quomodo appellatus est in Evangelio Spiritus Dei videamus, quod nomen (1) accipit. Objicientes Domino conviciam Judæi, cum dixissent: *Hic non eiecit dæmonia, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum,* respondit ille. *Si ego in Spiritu Dei eicio dæmonia, certe supervenit in eos regnum Dei* (Matth. XII, 24); quod alius Evangelista sic enarrat: *Si ego (2) digito Dei eicio dæmonia.* Quod alius Evangelista dixit, *Spiritus Dei* (Luc. X, 20). Alius dixit *Digitus Dei;* ergo Spiritus Dei digitus Dei. Ideo lex data, scripta digito Dei; quæ lex data est in monte Sina quinquagesimo die post occisionem ovis, celebrato Pascha a populo Judæorum. Implentur quinquaginta dies post occisionem ovis, et datur lex scripta digito Dei; implentur quinquaginta dies post occisionem Christi, et Venit Spiritus sanctus. Gratias Domino occultanti providenter, aperienti suaviter. Jam videte hoc etiam (3) Pharaonis Magos evidentissime confiteri; deficientes in tertio signo dixerunt: *Digitus Dei est hic* (Exod. VIII, 10). *Laudemus Dominum Datorem intellectus, Datorem verbi.* Hæc si non mysteriis gererentur, non studiose quærerentur; si autem non studiose quærerentur, non tam suaviter invenirentur.]

SERMO II.

(a) De proprio Natali.

Codex MS. num. 17, de quo supra, discerptos ex hoc uno indicat Sermones 339 et 40. Editionis Maurinæ. Conjectanti mihi qui factum quod in Gallia præsertim distractum, et mancum habeant hunc Codices, juxta quos Amerbachius, Erasmus, Parisienses, Lovanienses, et Maurini editiones suas concinnarunt, hæc subit cogitatio fortasse minus absonas fidei; quoniam scilicet, iisdem Maurinis sententiis (præf. tom. V), *Cæsarius Arelatensis jam gravis ætate jubere solitus erat a Sacerdotibus, et Diaconis recitari non modo Sermones proprios, verum etiam Augustini, aliquando mutilos, quandoque etiam novo exordio, et peroratione donatos, potuit quispiam illorum disjungere præcipua Sermonis argumenta, prout opportunitas ipsi erat, his posthabitis, quæ partem redditam ex omnia nectebant. Id autem cum non fuerit, quæ decebat sagacitate præstitum, supersunt adhuc indicia, quibus firmatur auctoritas nostri Codicis copulantis in unum partita illa membra. Interea Sermo Arelate concisus, et ita perlatus in publicum, Codices primum Gallos pervasit, deinde regiones dissitas, ad quas Cæsarius, ut lib. 1 ejus vitæ legitur, trans mittebat per eosdem Sacerdotes quid in Ecclesiis suis prædicare facerent. Operæ pretium hinc*

(a) Editio inscribit: *In die Ordinationis suæ: Natalem dei Anniversarium Consecrationis Episcopi, eumque solemnem diem esse testantur S. Paulinus epist. 30 ad Delphin. Sixtus PP. epist. ad Cyrill. anno 430. Leo M. Ser. 1. et 3. Hilarius PP. epist. 2 ad Episc. Terracon. Et Augustinus ipse epist. 253, et alibi.*

(1) Edit. tanquam.
 (2) Edit. aqua conversa.
 (3) Edit. simulationem, et in animadversionibus, simulationem. Engip. conformis est nostro codici.
 (4) Edit. regnum Dei.
 (5) Edit. Videte.

(1) Edit. accepit.
 (2) Edit. in digito.
 (3) Edit. addit ratres

erit pristinam integritatem vindicare Sermoni in editis hactenus Bibliothecis desiderato.

I. Hominatus dies (1), fratres, me admonet attentius cogitare sarcinam meam, de cujus pondere etiam mihi dies, noctesque cogitandum sit, nescio quo tamen modo anniversarius dies iste impingit eam sensibus vestris, ut ab ea cogitanda omnino dissimulare non possim, et (2) quantum anni accedunt, imo decedunt, nosque propinquiores faciunt diei ultimo, atque quandoque sine dubitatione venturo, tanto mihi est acrior cogitatio, et stimulis plenior, qualem Domino Deo nostro rationem possim reddere pro vobis. Hoc enim interest inter unumquemque vestrum et nos, quod vos, pene de vobis (3) solliciti estis reddituri rationem, nos autem et de nobis, et de omnibus vobis. Ideo major est sarcina, sed bene portata majorem comparat gloriam, infideliter autem (4) gestata ad immanissimam præcipitat pœnam. Quid ergo mihi hodie maxime faciendum est, nisi ut commendem vobis periculum meum, ut sitis gaudium meum? Periculum autem meum est, si attendam quomodo laudatis, et dissimulem quomodo (5) vivitis. Ille autem novit, sub cujus oculis loquor, imo sub cujus oculis cogito, non me tam delectari laudibus popularibus, quam stimulari, et augi quomodo vivant qui laudant. Laudari autem a male viventibus nolo, abhorreo, detestor, dolori mihi est, non voluptati; laudari autem a bene viventibus, si dicam nolo, mentior, si dicam volo, timeo ne sim inanitatis appetentior, quam soliditatis. Ergo quid dicam? Nec plene volo, nec plene nolo. Non plene volo, ne in laude humana periclitet; nec plene nolo, ne ingrati sint quibus prædico. Sarcina autem mea est, quam modo audistis cum Ezechiel propheta legeretur. Parum est enim quia dies ipse admonet nos eandem sarcinam cogitare; insuper talis lectio (6) recitatur, qua nobis incutiat magnum timorem, ut quid portemus cogitemus; quia nisi nobiscum, qui imposuit, portet, deflicimus. Ecce audistis: *Terra, inquit, super quam (a) viduzero gladium, et posuerit sibi exploratorem, qui videat gladium supervenientem, et dicat, et denuntiet (7). Veniente autem gladio taceat ille explorator; superveniens (8) gladius super peccatorem occidat; peccator quidem pro sua iniquitate morietur, sanguinem autem ejus de manu exploratoris inquiram. Si autem viderit gladium supervenientem, et tuba cecinerit, et (9) nuntiaverit, et ille, cui (10) nuntiat, non observaverit, ille quidem in sua iniquitate morietur, explorator autem animam suam (11) liberaverit. Et tu, fili hominis, ex-*

ploratorem posui te filiis Israel (Ezech. xxxiii, 2, et seqq.). Exposuit quid dixerit gladium, exposuit quid dixerit exploratorem, exposuit quam (1) dixerat mortem: non nos permisit in obscuritate lectionis excusare negligentiam nostram. *Posui ergo te, inquit, exploratorem. Si dixerit peccatori: Morte morieris, et tu tacueris, et ille in peccato suo mortuus fuerit, ille quidem in peccato suo morietur digne et juste, Sanguinem autem ejus de manu tua (2) inquiram. Si autem tu dixeris peccatori: Morte morieris, et ille si non observaverit, ille in iniquitate sua morietur, tu vero animam tuam liberasti.* [Et addit verbo, quæ voluerit dici populo Israel. *Dices itaque filiis Israel: Quid est quod dicitis apud vosmetipsos: iniquitates nostræ super nos sunt, in peccatis nostris contabescimus, quomodo vivere possumus? Hæc dicit Dominus, quoniam nolo mortem impii, quantum reverti impium a via sua perversa, et vivere. Hoc voluit, ut nuntiemus vobis. Hoc si non annuntiamus, malam rationem hujus speculationis reddituri sumus. Hoc autem si nuntiamus, regimus quod ad nos pertinet. Vos videte; nos jam securi sumus. Sed quomodo securi? vos periclitantes, et morituri. Nolumus sit nostra gloria cum vestra pœna. Data est quidem securitas, sed facit sollicitos charitas. Ecce dicimus, et scitis me semper dixisse, scitis me nunquam tacuisse: *Hoc dicit Deus, nolo mortem impii, quantum reverti impium a via sua pessima, et vivere. Quid est quod dicebat impius? Dixit verba impiorum, et iniquorum: iniquitates nostræ super nos sunt, in peccatis nostris contabescimus, quomodo vivere possumus? Æger desperat, sed medicus spem promittit. Homo sibi dixit: Quomodo possum vivere? (Rom. iii, 4). Deus dicit, potes vivere. Si omnis homo mendax, Deus solus verax* deleat quod dixit homo, et scribat quod dixit Deus. Noli desperare, potes vivere, non de præteritis malis tuis, sed de futuris bonis tuis: delebis mala, si recedis a malo. Omnia sive bona, sine mala mutatione delentur. De vita bona inclinasti te ad malam, delesti bonam; de vita mala profecisti ad bonam, delesti malam. Vide quid attendas, quid percipias, thesauri duo sunt tibi præparati; quod miseris, hoc invenies; fidelis custos est Deus, reddet tibi quod feceris. Sunt autem alii, qui non desperatione pereunt, non sibi dicunt: *Iniquitates nostræ super nos sunt, in peccatis nostris contabescimus, quomodo vivere poterimus?* Sed alio modo se fallunt. De nimia misericordia Dei blandiantur sibi, ut nunquam corrigantur; hoc enim dicunt: *Etsi facimus mala, etiamsi iniquitates committimus, etiamsi luxuriose, et facinorose vivimus, etiamsi pauperem, et egentem contemnimus; etiamsi superbia nos extollimus, etiamsi nullum dolorem cordis de nostris malis habemus, perditurus est Deus tantam multitudinem, et paucos liberaturus (a)? Duo sunt ergo pericula, unum quod modo audivimus ex Propheta, alterum quod non tacuit Apostolus; nam**

(a) Vide Serm. 20. N. 3. 4. ubi similia occurrunt.

(1) Edit. dixerit.

(2) Edit. requiram

(a) Ita septuaginta Inter retes & q̄ & & quibuscum scripsisse Itala.

(1) Edit. dies iste.

(2) Edit. quanto.

(3) Edit. Solis pro Solliciti.

(4) Edit. gesta.

(5) Edit. vivatis.

(6) Edit. recitata est.

(7) Edit. Si veniente.

(8) Edit. et superveniens.

(9) Edit. annuntiaverit.

(10) Edit. annuntiat.

(11) Edit. liberavit.

dulce est, bonum est, prædicare autem, arguere, corripere, ædificare, pro unoquoque satagere, magnum onus, magnum pondus, magnus labor. Quis non refugiat istum laborem. Sed terret me Evangelium. Processit servus quidam, et ait Domino suo: *Sciebam te hominem molestum metere ubi non seminasti* servavi pecuniam tuam, nolui eam erogare; tolle quod tuum est; si aliquid minus est (1) judica; si integrum est, noli mihi molestus esse. Ait autem ille: *Serve nequam, ex ore tuo te (2) condemno* (Luc. xix, 21, et seq.). Quare hoc? quia avarum me dixisti, lucra mea quare neglexisti? Sed timui dare, ne perderem. Hoc dicis? plerumque enim dicitur: Quid corripis? perit ad illum quod dicis; non te audit; et ego, inquit ille, nolui dare, ne perderem pecuniam tuam. Ait illi: Si tu dares pecuniam meam et ego veniens cum usuris exigereim; erogatore, inquit, posueram te, non exactorem; si tu exeres erogationem, mihi relinqueres exactionem. Hoc timens ergo, unusquisque videat quomodo accipiat. Si ego erogans timeo, qui accipit securus esse debet? Qui malus fuit heri, bonus sit hodie. Hæc est erogatio mea: qui malus fuit heri, bonus sit hodie. Malus fuit heri et non est mortuus; si mortuus esset (3) malus, isset, unde non rediisset. Malus fuit heri, vivit hodie; prosit illi quod vivit, non male vivat. Quare ergo diei hesterno hodiernum vult addere malum? Longam vitam vis habere, bonam non vis? Quis longum ferat malum, vel prandium? Usque adeo cæcitas mentis obcalluit, usque adeo surdus est homo interior, ut omnia bona veluti habere, præter se ipsum? Vis habere villam? nego te habere velle malam villam. Uxorem vis habere (4) non nisi bonam; domum non nisi bonam. Quid curram per singula? Caligam non vis habere malam, et vis habere vitam malam? quasi plus tibi noceat mala caliga, quam vita mala. Cum tibi caliga mala, et constricta nocuerit, sedes (5) dedecalceas te, abjicis, aut corrigis, aut mutas ne digitum lædas, et calceas te (6). Malam vitam, qua animam perdit, corrigere non curas. Sed hoc plane video unde falleris. Caliga nocens dolorem facti, vita nocens voluptatem facit; illud nocet, illud libet, sed quod ad tempus libet, postea pejus dolet; quod autem ad tempus dolet salubriter, postea infinita voluptate et abundantia gaudio lætificat (7). « Videte (a) libentem, et dolentem, divitem illum libentem, et pauperem illum dolentem; ille epulabatur, ille cruciabatur; illa

circumdatus familia honestabatur, ille a canibus lingebatur; ille epulis crudior reddebatur, ille nec micis saturabatur (a). Transiit voluptas, transiit necessitas; præterierunt bona divitis, mala pauperis; successerunt mala diviti, bona pauperi. Quæ præterierunt, non revocabantur; quæ successerunt, non minuebantur. Ardebat dives apud inferos, lætabatur pauper in gremio Abrahamæ. Desideraverat prius pauper de mensa divitis micam, desideravit postea dives de digito pauperis guttam. Illius egestas satietatis sine terminata est, illius voluptas succedente dolore sine fine peracta est. Epulis successit sitis, voluptati dolor, purpuræ ignis (b). Hoc est prandium, quod Lazarus visus est habere in gremio Abrahamæ, hoc volumus, ut omnes habeatis; hoc volumus, ut simul habeamus. Numquid esset prandium, quod vobis exhiberem, si omnes vos invitarem, et ista Ecclesia plena esset mensis epulantium? Transitoria ista sunt. Ista cogitate, quæ dico ut ad illas epulas veniatis, quas nunquam finatis. Ibi enim nemo est indigestus epulando, nec ipsæ epulæ tales sunt, ut sua corruptione nos pascant, et sua defectione reficiant. Et illæ integræ erunt, et nos ab eis reficiemur. Si oculus noster pascitur luce, nec deficit lux, quales erunt illæ epulæ in contemplatione veritatis, in conspectu æternitatis, in laudibus Dei, securitate felicitatis, mente stabili, corpore immortali, nullo senio tabescente carne nostra, nulla fame laxante animam nostram? Ibi nemo crescit, nemo decrescit; ibi nemo nascitur, quia nemo moritur; ubi nec ulla opera vos cogimini facere, quæ modo hortamur, ut faciatis. Modo enim audistis (c) Dominum dicentem, omnibus nobis dixit: *Quando facis epulum, noli vocare amicos tuos*. Ostendit ubi esses largus: *Noli parentes, qui habent unde tibi retribuunt; sed voca pauperes, debiles, cæcos, claudos, egentes, qui non habent unde tibi reddant* (Luc. xiv, 12). Et numquid perdes? *Retribuetur tibi in retributione justorum* (Id. v. 14) Tu eroga, inquit, ego accipio, annoto, reddo: Deus hoc dixit, et hoc nos hortatus est, ut faciamus ista, et reddet nobis. Quando nobis reddiderit, quis nobis auferet? *Si Deus pro nobis, quis contra nos* (Rom. viii, 31)? Peccebamus, et mortem Christi nobis donavit; juste vivimus, et nos decipiet? *Non enim Christus pro justis, sed pro impiis mortuus est* (Ibid. 5, 6). Si donavit iniquis mortem Filii sui, justis quid servat? quid illis servat, non habet melius quod illis servet, quam quod pro illis dedit. Quid pro illis dedit? *Filium proprio non pepercit* (Ibid. 32). Quid illis servat? Ipsum Filium. Sed Deum ad fruendum, non hominem ad moriendum. Ecce quod vos vocat Deus; sed quomodo attendis? quomodo dignare attendere, (d) et cui dignare attendere, et quomodo? sed plane cum veneris,

(a) Editio subnectit insuper clausulam Augustino a Manriis denegatam, ibique desluit sermo 359. Natalis Alexander (hist. Eccles. Sæc. V, c. 4.) opinatur rejiciendam esse integram ultimam periodum, et perorationem ab illis verbis: *postea pejus dolet*: Verum nullus dubito quæ nostræ adhasisset lectioni, si notasset.

(1) Edit. indica.

(2) Edit. condemnabo.

(3) Edit. Si mortuus esset, et malus esset, isset,

(4) Edit. non vis pro non nisi.

(5) Edit. discalceas.

(6) Edit. mala vita est.

(7) Edit. addit: Secundum illud quod Scriptum est: Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent. Et illud: Beati qui lugent, quoniam ipsi saturabuntur.

(a) Vide in Psal. 48. Serm. 1. n. 10, et Serm. 56, num. 6.

(b) Forte aliquid deest, nullum enim antecedens; cui referantur voces illæ: *Hoc est prandium*.

(c) Lectum fuerat eo die de Evang. Lucæ c. 12., quod frequenter assignatum in antiquis Lectuariis videmus.

(d) Sic in Cod.

numquid hoc dicetur tibi : *Frango panem tuum esurienti ; si vides nudum, vesti* : numquid recitatur tibi hoc capitulum ? *Cum facis epulum, voca claudos, cæcos, egenos, inopes (Isai. LVIII, 7)*. Ibi inops nullus, ibi erit nullus claudus, cæcus nullus, nullus debilis, nullus hospes, nullus nudus, omnes sani, omnes vegeti, omnes abundantes, omnes æterna luce vestiti. Quem ibi vides peregrinum ? Patria nostra ipsa est ; hic sumus peregrini. Illam desideremus, iussa faciamus, ut promissa exigamus. Imo non bene dixi ; cinendo quod dixi : absit, ut promissa exigamus, ultro data sumemus. Si enim exigimus, quasi Deus nolit dare ; prorsus dabit, neminem fraudabit. Ille considerate, fratres mei, videte Dominus Deus noster quanta bona det malis, lucem, vitam, salutem, fontes, fructus, generationes, plerumque honores, relictiones, potestates, hæc omnia dat bona et bonis et malis. Putamus-ne nihil est quod servat bonis, qui tanta bona dat et malis ? Nemo hoc inducat in cor suum. Fratres mei, magna bona servat Deus bonis, sed *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (Cor. I, 2-9)*. Non potes cogitare antequam accipias, videre potes cum acceperis ; cogitare antequam accipias non potes. Quid est quod vis videre (a) ? Non est cithara, non est tibia, non est sonus, qui facit in auribus voluptatem. Quid vis cogitare ? In cor hominis non ascendit. Et quid facio ? Nec video, nec audio, nec cogito. Quid facio ? Crede magnum compendium. Vas magnum, ubi possis accipere magnum donum, fides est. Para tibi vas, quia ad magnum fontem habes accedere : para tibi vas. Quid est para ? Crescat fides tua, augetur fides tua, firmetur fides tua, non sit lubrica, et lutea fides tua, tribulationibus hujus mundi non frangatur, sed coquatur fides tua. Cum autem feceris, et habueris fidem, tanquam vas idoneum, capax, firmum, implebit illum Deus. Non enim illoet tibi quomodo dicunt homines deprecanti, et dicenti : Da mihi aliquid vini, rogo te : et ille : Do, veni, et facio. Ille urnam attulit, et dicit : Ut jussuras veni ; et ille : Ego putabam te allaturum unam lancellam, quid attulisti, aut quo venisti ? Ego non sufficio tantum dare, revoca vas majus, quod attulisti, et affer aliquid breve ; affer mihi, cui possit paupertas mea sufficere. Non hoc dicit Deus ; plenus est, plenus eris, et cum te impleverit, ipse tantum habebit quantum habebat antequam te impleret : copiosa sunt dona Dei, nulla talia invenis in terra ; crede et probabis. Sed non modo ; et quando inquires ? sustine Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, ut cum acceperis dicas : Dedisti lætitiã in cor meum (b). Sustine (1) Dominum, viriliter age, et

confortetur cor tuum, et sustine Dominum. Quid est : Sustine Dominum ? ut tunc accipias, quando dabit, non tunc exigas quando vis. Tempus dandi nondum est ; sustinuit te, sustine illum. Quid est quod dixi, sustinuit te, sustine illum ? si jam juste vivis, si jam ad illum conversus es, si tibi displicent facta tua præterita, si jam placuit tibi eligere vitam bonam novam, noli festinare exigere, sustinuit te, ut mutares vitam malam, sustine illum, ut coronet vitam bonam. Si te ille non sustineret, non esset cui daret ; sustine ergo quia sustentatus es (a). Tu vero, qui non vis corrigi ; o quisquis hic es, qui adhuc non vis corrigi ; quasi unus sit ; magis dicere debui quicumque hic estis. Tu tamen qui hic es, si tamen hic es, qui non statuisti corrigi ; sic loquar quasi ad unum. Quisquis non vis corrigi, quid tibi promittis ? Desperando peris, an sperando ? Quisquis desperando peris hoc dicis in animo tuo : *Iniquitas mea super me est, in Peccatis meis contabesco, quæ mihi spes est vivendi ? Audi Prophetam dicentem : Nolo mortem impij, quantum (1) revertatur impius a via sua pessima, et vivat (Ezech. xxxiii, 11)*. Sperando (2) peris ? quid est, sperando peris ? Hoc dicis in animo tuo : Bonus est Deus, misericors est Deus, ignoscit omnia, non reddet mala pro malis. Audi Apostolum dicentem : *Ignoras (3) quoniam patientia Dei ad penitentiam te adducit ?* Quid ergo restat (4) ? Quasi fecisti aliquid, si intravit in cor quod dixi. Video quid mihi (5) respondeatur : verum est, nec despero ut desperando peream, nec male spero, ut sperando paream ; non mihi dico : Iniquitas mea super me est, jam nullam spem habeo ; nec illud mihi dico : Bonus est Deus, nemini (6) reddet mala, nec illud dico, nec illud dico ; premit me Propheta, premit (7) Apostolus. Et quid dicis ? Adhuc modicum tempus vivam quomodo volo. Isti sunt qui nos fatigant ; plurimi sunt, molesti sunt. Adhuc modicum tempus vivam quomodo volo, postea, quando me correxero ; utique verum est quod dixit Propheta ; Nolo mortem impij (8), quantum revertatur impius a via pessima, et vivat : quando conversus fuero, delebit omnia mala mea, quare non addo aliquid voluptatibus meis, et vivo quantum volo, quomodo volo, postea me conversurus ad Deum ? Quare hoc dicis, frater ? quare ? Quia

(a) Emunctæ naris iudices legant, perlegant, meditentur, nexum denique edisserant inter hanc primam periodum, ut jacet in Editione, exordij vice fungentem, et Sermouis partes reliquas. Quod si nullo conatu præstiterint, fateantur Sermouem Editionis integritate destitui, periodum hanc primam præcedentibus colligari, et disquisitionem de nimia fiducia et desperatione hic denuo urgeri, tum quia moralis locus erat, tum quia in illa annuntianda universam rationem suæ Pastoralis sollicitudinis vitam esse jam dixerit.

tres cum Psalmista cantavimus : Sustine.

(1) Edit. tantum.

(2) Edit. Qui sperando peris hoc dicis in animo tuo et omnis interrogationibus.

(3) Edit. quia.

(4) Edit. quia si obtinimus apud te aliquid.

(5) Edit. respondeas.

(6) Edit. reddit.

(7) Edit. premit me Apostolus.

(8) Edit. tantum.

(a) Aliquid omissum, ut patet ex his verbis Serm. 331. n. 5. Oculis non videt, quia non est color ; Auris non audit, quia non est sonus : etc.

(b) Hic incipit Sermo 40 Editionis sic inscriptus : *De eodem loco Ecclesiastici 5. 8. Ne tardes converti ad Deum, etc. In cor qui conversionem de die in diem differunt, animum illi male sperando, alii desperando pereunt* : Qui sermo ab iisdem codicibus profertur, a quibus ille 359. fuerat evocatus.

(1) Editio sic exorditur Sermouem 40 Frequenter, fra-

promisit Deus indulgentiam, si me mutavero. Video, scio (1) promisit indulgentiam per sanctum Prophetam, hanc promittit (2) per me minimum servum suum. Promittit? verum est quod promittit, hanc promisit per unicum Filium suum. Sed quid vis addere dies malos diebus malis? sufficiat diei malitia sua: malus dies hesternus, malus et hodiernus, malus et crastinus. An putas bonos dies esse, quando facis satis voluptatibus tuis? quando in luxuriis enutris cor tuum? quando insidiaris alienæ pudicitiae? quando fraude contristas proximum tuum? quando commendata negas? quando falsum pro nummo iuras? quando exhibes tibi bonum prandium, ideo putas quia bonum diem ducis? Unde fieri potest, ut dies bonus sit, cum malus sit homo? malos dies addere vis malis diebus? rogo aliquantum, inquit, dimittatur mihi; quare? quia promisit mihi Deus indulgentiam, sed crastino die te victurum nemo tibi promisit, aut lege mihi. Quomodo mihi legis Prophetam, Evangelium, Apostolum; quia cum te converteris delet Deus omnes iniquitates tuas: lege mihi, ubi tibi promissus est crastinus dies, et vive crastino die male. Quanquam, frater meus, non tibi hoc debui dicere. Longa erit forte vita tua: si longa erit, bona sit. Quare vis habere vitam longam, et malam? aut longa non erit: et illa longa te debet delectare, quæ non habet finem. Aut longa erit, et quid mali erit quia diu bene vixisti? Tu male vis diu vivere, bene non vis, et tamen crastinum diem nemo tibi promisit. Corrige te (a), audi (3) de Scriptura. Ne me quasi hominem natalitiarum contempnas. De Scriptura tibi loquor: *Ne tardes converti ad Dominum*: Verba ista mea non sunt, sed et mea sunt; si amo, mea sunt; amate et vestra sunt. Sermo iste, quem modo dico, Scriptura sancta est, si contempnis illum, adversarius tuus est. Sed audi Dominum dicentem: *Concorda cum adversario tuo cito* (b) (*Matth. v. 25*). [Quis est iste sermo terribilis? Ad lætitiā venisti: natalis hodie Episcopi dicitur: numquid aliquid ponere debeo, unde vos contristem? imo hoc pono, unde gaudeat dilector, irascatur contemptor: melius est mihi contemptorem contristare, quam fidelem fraudare.]

III. Audiant omnes, verba recito (4) de Scriptura, o male dilator, o crastini male appetitor, audi Dominum dicentem, audi Scripturam sanctam prædicentem; de isto loco speculator sum: *Ne tardes converti ad Deum, neque differas de die in diem*. Vide, si non vidit illos, vide si non inspexit illos, qui dicunt: Crastino bene vivo, hodie male vivam. Et cum cras ve-

(a) En verba de industria ommissa ab eo, qui orationem mutilam fecit, ut de sola conversione loqueretur. Vox *Natalitarius* deest in Glossariis.

(b) En rursus verba consulto ommissa; vide interim *Natalium* dici diem Anniversarium Ordinationis. Sententiam vero hic *terribilem* non illam *Matthæi*, sed *Ecclesiastici* dixisse ex sequentibus patet.

(1) *Edit.* promisit Deus.

(2) *Edit.* sic legit verba quæ sequuntur. Promisit Deus indulgentiam per sanctum Prophetam, hanc promittit et per me minimum servum suum promittit. Verum est, etc.

(3) *Edit.* audi Scripturam.

(4) *Edit.* Scripturæ divinæ.

nerit, hoc dicturus es. *Ne tardes converti ad Deum, neque differas de die in diem, subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te* (*Eccle. v. 8, 9*). (1) Quid ego feci? delere illud possum? timeo deleri. Tacere illud possum? timeo taceri (2). Prædicare cogor, territus terreo. Time te mecum, ut gaudeatis mecum. *Ne tardes converti ad Deum*. Domine, vide, quia dico, Domine, tu seis quia terruisti me, cum tuus Propheta legeretur; Domine, nosti in illa cathedra (3) tremorem meum (a) cum tuus Propheta legeretur. Ecce dico: *Ne tardes converti ad Deum, neque differas de die in diem, subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te*, sed nolo perdat te; nolo mihi dicas: Perire volo; quia ego nolo: melius (4) est nolo meum, quam volo tuum. Si lethargicus pater tuus ægrotaret inter manus tuas, at adesses juvenis ægrotanti seni, et diceret medicus: Periclitatur pater tuus, somnus iste gravedo est quædam lethalis, observa eum, noli eum permittere dormire. Si videris eum dormire (5) excita; si parum est excitare, vellica; si et hoc parum, stimula eum, ne moriatur pater tuus. Adesses (6) et esses juvenis seni onerosus. Ille in dulcem morbum resolutus iret, oculos gravedine illa premente clauderet. Tu contra (7): Noli dormire; at ille: Dimitte me, dormire volo; et tu: Sed medicus dixit: Si voluerit dormire, non dormiat; at ille: Rogo, dimitte me, mori volo; sed ego nolo, dicis (8) filius patri. Cui? utique optanti se mori. Et tamen vis differre mortem patris tui, et aliquanto diutius vivere cum morituro scene patre tuo. Dominus tibi clamat: Noli dormire, ne in æternum dormias; evigila ut mecum viva, et Patrem habeas, quem nunquam efferas; et tu surdus es. Quid ergo feci speculator? liber sum, non vos gravo. Scio dicturos quosdam, quid nobis voluit dicere? terruit, gravavit nos, reos nos fecit. Imo a reatu volui liberare. Fædum est, turpe est, nolo dicere malum, nolo dicere periculosum, nolo dicere exitiosum; turpe est, ut vos fallam, si Deus me non fallit. Dominus minatur mortem impiis, nequissimis, fraudatoribus, sceleratis, adulteris, voluptatum inquisitoribus, suis contemptoribus, de temporibus murmurantibus, et mores suos non mutantibus; Dominus illis mortem minatur, gehennas minatur, interitum sempiternum minatur. Quid volunt, ut ego promittam, quod ille non promittit? Ecce (9) dabit tibi securitatem procu-

(a) Vide Augustinum dicentem se esse speculatorem, se fuisse territum, et a Propheta territum cum legeretur. At de speculatione, et de illa Ezechielis lectione nihil dicitur in hoc Serm. 40 Editionis, sed tantum in Serm. 33; ergo illi duo conjungendi; ergo certa est fides nostri Codicis illos copulantis.

(1) *Edit.* Sic legit verba quæ sequuntur: Numquid ego hoc scripsi? Numquid ego delere illud possum? Si delere vero, timeo deleri, etc.

(2) *Edit.* tacere.

(3) *Edit.* timorem.

(4) *Edit.* melius est ergo.

(5) *Edit.* excita eum.

(6) *Edit.* adesses juvenis seni.

(7) *Edit.* Tu contra clamares patri.

(8) *Edit.* dicit.

(9) *Edit.* dat.

rator; quid tibi prodest, si Paterfamilias non accipiet? Procurator sum, servus sum. Vis dicam tibi: Vive quomodo vis, Dominus te non perdet? securitatem tibi procurator dedit; nihil valet securitas Procuratoris. Utinam Dominus tibi daret, et ego te sollicitum facerem! Domini enim securitas valet, etiamsi nolim; mea vero nihil valet, si ille noluerit. Quæ est autem securitas, fratres, vel mea, vel vestra, nisi ut Domini jussa intente, et diligenter audiamus, et promissa fideliter expectemus? In his, quibus fatigamur, quia homines sumus, ipsius adiutorium imploremus, ad illum ingemiscamus; preces nostræ non sint pro rebus sæcularibus, prætereuntibus, transitoriis, et vice vaporis evanescentibus; sed sint preces nostræ pro ipsa implenda justitia, et sanctificatione pro nomine Dei; non pro vincendis vicinis, sed pro vincenda libidine; non pro (1) satianda, sed pro domanda avaritia. Hinc sint preces nostræ; intus nos adjuvent luctantes, ut coronent victantes.

SERMO III.

(a) De contemptu temporalium rerum.

Codex MS. num. 175, cui titulus Augustini Operum Tom. 12. Tractatus, et sermones continet, quorum potior pars cum editis ad unum congruit, reliqui vero præter lectiones variantes exhibent periodos ab editis exulantes. Ex his postremis unum selegi variantibus prope innumeris referunt. Cum enim dijudicare non ausim utrum a Notariis præpropere exscribentibus, scriptaque postea instaurantibus eadem profuixerint, an illas intulerit Augustinus, qui forte sermonem ex tempore prius dictum postea conscripsit, ut lib. 15 de Trinitate alias a se factum professus est, satius esse duxi, ut id iudicent eruditi, et ex hoc uno statuunt quid de aliis in eodem Codice exaratis sentiendum sit. Sed et Codex num. 219, inscriptus, Dydimus de Spiritu Sancto, et alia, habet sermonem hunc, nihilo quidem a priori codice disparem. Maurini Tom. 5, num. 345, hunc ediderunt a Colbertinis, et Sirmondianis exemplatum, quem sua integritate destitui nullimode suspicati sunt.

Admonet (b) nos et solemnitas Martyrum, et Dominicus dies hoc (2) loqui Charitati Vestre, quod pertineat ad contemptum præsentis sæculi (3), et ad spem futuri (4). Si quid contempnas (5) quæris? Omnis (6) sanctus, et pius Martyr etiam vitam præsentem contempsit. Si quid speres quæris (7)? Hodie Domi-

(a) Inscribitur a Maurinis, de Contemptu mundi, et habitus est diebus Paschalibus, et in Solemnitate SS. Tuhurbinatarum, quæ ex Sirmondo duæ, Felicitas, et Perpetua; ex Henrico Valerio tres, Maxima, Donatilla, et Secunda, testantibus iisdem Maurinis Patribus.

(b) Exordium ab adjuncto temporis evidentius hic aperitur quam ed. editione.

- (1) Edit. Sananda carne.
- (2) In Edit. Exordium est: loquar hoc Charitati Vestre, fratres, quod pertineat, etc.
- (3) In Edit. deest, etc.
- (4) In Edit. additur sæculi.
- (5) In Edit. præponitur quæris.
- (6) In Edit. omnis Martyr.
- (7) In Edit. additur resurrectionem dico, quia hodie, etc.

nus resurrexit (1). Si titubas in re, esto (2) fortis in spe. Si (3) te opus turbat, erigat (4) merces (a). Prima Apostolica lectio in Epistola, quam scribit ad Timotheum (5) nos quoque admonet, quod ei præcepit dicens: *Præcipe divitibus mundi hujus non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed (6) in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum. Divites sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam* (1 Tim. vi, 17, et seqq.). [Et ista lectio non nobis videatur minus congrua solemnitati Martyrum beatorum; habet enim contemptum sæculi. Nam cum divitibus præcipitur, ut thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, et apprehendant veram vitam (b), sine dubio ista falsa vita est.] Et maxime hoc divites audire debent (7) quos quando pauperes impugnant, murmurant, gemunt, laudant, invident, (8) æquari optant (9), impares se esse dolent, et inter laudum divitum hoc plerumque dicunt: soli isti sunt (10), isti soli vivunt (11). Propter hæc ergo verba, quibus homines tenues divitibus adulantur (12) [Quia ipsi vivunt, et soli vivunt, ne his adulantium inflati verbis putent se vivere, Præcipe, inquit, divitibus mundi, non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum (c). Divites sint sed ubi? In operibus bonis: facile tribuant quia non perdunt quod tribuunt: communicent cum eis, qui non habent. Et quid ex hoc? Thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram justitiam, non assentientes adulantibus, qui eos dicunt vivere, et solos vivere.] Vita ista (15) somnium est; divitiarum istarum velut in somnis fluunt (14). Audi (15) Psalmum? O dives pauperrime (16) Dormierunt somnum suum, et

(a) Primæ lectionis nomine venit Epistola Pauli, quam sequebantur Psalmi et Evangelium, aperte hoc inquit Augustinus Ser. 177, ubi tria illa indiscriminatim lectionum nomine donavit. In præsentis Liturgiæ etiamsi idem servetur ordo, sola tamen Epistola nomen lectionis retinet.

(b) Frequenter Augustinus hunc Pauli textum commentans reputat falsitatem præsentis vitæ. Aptissime autem hoc in loco, ut nulla suspicio sit de genuinitate istius periodi. Vide præ cæteris Serm. 39. n. 5.

(c) Non dissimilis sententiam, et ordo verborum in Serm. 39. n. 5.

- (1) In Edit. o tu homo si, etc.
- (2) In Edit. firmus pro fortis.
- (3) In Edit. Si autem.
- (4) In Edit. ipsa merces.
- (5) In Edit. nos quoque admonet Apostolus cum præcipit Timotheo, dicens.
- (6) Edit. in Deum vivum.
- (7) Edit. addit audite divites qui aurum, et argentum habetis, et tamen cupiditate ardētis, quos quando, etc.
- (8) Edit. legit. et invident.
- (9) Edit. addit, etc.
- (10) Edit. ipsi pro isti.
- (11) Edit. pro his verbis, quibus.
- (12) Edit. cum dicunt isti soli vivunt; ne in superbiam erigamini, o vos divites; sed potius Apostolum audite morbi curatorem, et non verbi adulatorum, Vita ista, etc.
- (13) Edit. vita ista somnus vester est.
- (14) Edit. addit. Paulus dicit: Ut apprehendant vitam veram. Paulum audite et superbiro nolite.
- (15) Edit. Audi et Psalmum.
- (16) O tu dives pauperrime, quid habes, si Deum non habes? vel quid non habes, si Deum habes? De divitibus dicit Psalmus; Dormierunt, etc.

nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis (Psal. lxxv, 6). Aliquando et mendicis in terra jacens (1); frigore tremens, occupatus (2) tamen somno thesauros somniat; et gaudet (3) et superbit in somnis, et patrem suum pavidosum (4) non dignatur agnoscere, et donec evigilet dives est. *Cum ergo dormieris invenit quod salum gaudeat? cum evigilaverit invenit quod verum doleat.* Dives ergo moriens, cinis est (5) pauperi vigilanti, qui thesauros videbat in somnis. Nam et (6) ille induebatur purpura; et bysso. Quidam dives nec nominatus, nec nominandus, contempnit pauperis jacentis ante janam suam, induebatur purpura, et bysso, sicut Evangelicam testimonium est; et epulabatur quotidie splendide (7); mortuus est (8), sepultus est: evigilavit et sic in (9) flammis invenit (Luc. xvi, 19). *Dormi-erit ergo somnum suum et (10) nihil invenit ille vir divitiarum in manibus suis, quia nihil boni egit (11) manibus suis (12).* Propter vitam ergo quaeruntur divitiae, non vita propter divitias. Quam multi cum suis hostibus pacti sunt, ut (13) totum tollerent, et vitam relinquerent (14): quantumcumque habuerunt (15) tantum vitam emerunt. Quam comparanda est vita aeterna; et tam pretiosa est vita peritura (16)? *Da Christo aliquid, et vivas beatus, si totum das hosti, ut vivas mendicis.* A vita tua temporali, quam tanto pretio redemis, appende quanti valeat aeterna quam negligis, ut (17) vivas diebus paucis, etsi ad senectutem perventurus sis. Omnes enim dies hominis ab infantia usque ad (18) senectam pauci dies sunt (16). *Et si ipse Adam hodie moreretur, paucos dies viverat, quia omnes finierat (19). Paucos ergo dies, et hoc laboriosos in tanta inopia; in tanta (20) tentatione*

(a) Hac ipsa lectio in serm. 301. n. 9.

- (1) *Edit.* et frigore.
 (2) *Edit.* occupatus a somno.
 (3) *Edit.* gaudet, exultat, superbit.
 (4) *Edit.* pavidosum videre indignatur. In somnis est quod vides o tu mendice, qui dormis, et gaudes. Tamen donec evigilet dives est: cum dormierit invenit quod certum doleat.
 (5) *Edit.* illi pauperi dormienti et thesauros somniabat.
 (6) *Edit.* Nam ille dives qui induebatur.
 (7) *Edit.* postea mortuus est.
 (8) *Edit.* et sepultus.
 (9) *Edit.* in flamma.
 (10) *Edit.* post somnum nihil.
 (11) *Edit.* nihil operatus est de manibus.
 (12) *Edit.* addit id est, de divitiis suis.
 (13) *Edit.* vitam solam redimerent.
 (14) *Edit.* habet interrogationem, quam silet Codex.
 (15) *Edit.* addit totum dederunt tantum ne vitam amitterent. Totum dedisti barbaris quod habuisti, frater? totum, inquit, dedi, nudus remansi; et si nudus vivam. Et quare? totus occidendus eram, ideo totum dedi. Et quare hoc tibi contigit? Vis dico tibi? quia antequam barbarus superveniret, pauperi non subveilebas, ut per pauperem elemosyna ad Christum perveniret? Christo medicum non dedisti, et barbaris totum quod habuisti dedisti, et hoc cum Sacramento dedisti. Christus rogat et non accipit: ille torquet, et totum auferit. Si tanti redemisti vitam perituram, quanti comparanda, etc.
 (16) *Edit.* transponit commuta hujus hypotheticae sententiae, et habet qui pro si.
 (17) *Edit.* ut vivas paucis diebus, quod hostis exigit, facis, et quod Christus exigit, contempsisti?
 (18) *Edit.* ad senectutem.
 (19) *Edit.* addit qui utique sex milia annos vixerat et tamen pauci erant, quia cunctos finierat.
 (20) *Edit.* tentationibus plenas redemis, ut modicam terram habebas, id est, villam.

redemis? Quanti? nihil habere vis, ut habeas te. Vis nosse quanti valeat vita aeterna? *addit et te.* Ecce inimicus qui te captivaverat (1) dixit tibi: Si vis vivere quidquid habes da mihi; et ut viveres dedisti totum, hodie redemptus, cras forte moriturus; ab isto (2) dimissus, forte ab illo trahendus. Erudiant nos (3) pericula, fratres mei. Quid tam indocti, et inter Dei verba, et inter humana experimenta? Ecce totum dedisti, et (4) abisti gaudens quia vivis (5) etsi pauper, etsi nudus, etsi egens, etsi mendicus (6), gaudes tamen quia vivis, et dulcis est lux. Appareat Christus, paciscatur et ipse (7), non quib te (8) captivavit, sed qui pro te captus est, non qui te quaerit occidere, sed qui pro te occidi dignatus est (9), qui dedit se pro te. Quantum pretium? Qui te fecit (10) dicit tibi. Mecum paciscere (11): te vis habere, et totum perdere? Si habere vis te (12), me habere oportet, ut oderis te (13), ut diligas me et vitam tuam perdendo (14) invenias, ne tenendo perdas (15). De divitiis istis tuis, quas amas possidere, et quas tamen pro vita tua praesente paratus es dare (16), jam dedi salubre consilium (16). Si (17) amas et ipseas, noli (18) et illas perdere (19): sed ubi eas amas, tecum petiturae sunt. Consilium et de ipsis do (20): Amas eas? Mitte (21) eas quo sequaris eas, ne cum eas amas in terra aut vivas (22) amittas, aut mortuus dimittas. Et hinc, inquit (23), consilium dedi: non dixi: Perde, sed serva (24): thesaurizare vis, non dico noli, sed dico ubi, Consultorem (25) accipe, non (26) prohibitorum. Ubi ergo dico thesaurizare (27)? *Thesaurizate vobis thesaurum in caelo, quo fur non accedit, neque fies, nec rubigo exterminat (Matth. vi, 20).* Sed (28) non video, inquit (29), quod pono in caelo (30). Vides enim quod obruis in terra. Securus es obruendo

(a) Vide sermonem 58 a n. 7 usque ad finem. Ibi omnes hujus Sermonis Sententiae iteratae leguntur.

- (1) *Edit.* dicit.
 (2) *Edit.* redemptus ab alio trucidandus. Ecce quanta a barbaris patiuntur homines propter vitam temporalem, et nos piget aliquid pati pro vita aeterna.
 (3) *Edit.* ista pericula.
 (4) *Edit.* et subjecti; et gaudes.
 (5) *Edit.* et hoc dicit etsi.
 (6) *Edit.* gaudeo quia vivo, et istam lucem dulcem non perdidit.
 (7) *Edit.* ipse tecum: non barbarus.
 (8) *Edit.* captivaverat.
 (9) *Edit.* ille qui se dedit pro te, ipse tibi dicit.
 (10) *Edit.* ipse tibi dicit mecum.
 (11) *Edit.* cum interrogatione legit.
 (12) *Edit.* habet et me. Oportet.
 (13) *Edit.* et pro ut.
 (14) *Edit.* punctum praepositum roci vitam, sicque legit vitam tuam perdendo invenias.
 (15) *Edit.* addit eam.
 (16) *Edit.* do consilium quid facias.
 (17) *Edit.* si et ipseas amas.
 (18) *Edit.* noli eas.
 (19) *Edit.* quod si hic eas amas.
 (20) *Edit.* si eas amas absque interrogatione.
 (21) *Edit.* praemitte eas.
 (22) *Edit.* vivus eas amittas.
 (23) *Edit.* jam dedit consilium.
 (24) *Edit.* jam dixi: Thesaurizare vis? bene non dico.
 (25) *Edit.* me accipe.
 (26) *Edit.* non perditorem.
 (27) *Edit.* scriptum est: Thesaurizate.
 (28) *Edit.* sed forte dicit.
 (29) *Edit.* non video locum in caelo, ubi ponam.
 (30) *Edit.* addit quam scalam, quam machinam habebiturus sum, quae ad caelum attingat ut videam ubi ponam pecuniam

In terra (1) et sollicitus et (2) ei dando, qui fecit cœlum, et terram (3)? *Serva* (4) ubi vis, si invenieris meliorem (5) Christo, (6) custodi, commenda. (7). Commendo, (8) inquis, servo meo (9). Quanto melius Domino tuo (10)? *Servus* (11) fortassis (12) aufert (13), atque fugit; et inter tanta mala, quæ jam acciderunt, hoc optandum fuit, ut servus auferret, et fugeret, non ad Dominum suum hostes duceret (14). Multi (15) servi dominis suis repente inimici extiterunt, et eos cum (16) illo quod habebant, hostibus (17) prodiderunt. Cui ergo commendas? *Interim*, inquis, servo (18) meo (19) commendo aurum meum (20). Aurum tuum (21) servo: animam tuam cui (22)? *Commendo*, inquis, Deo animam meam. Quanto melius (23) illi et aurum tuum, cui et animam tuam? An forte fidelis est in custodiendo animam tuam, et infidelis est in custodiendo pecuniam tuam? Non servat tibi, qui servat te? *Fac ergo fidem*. *Servus* agit ne tollat: numquid agit ne perdat? Tota fides ejus est ne te fraudet; fidem ejus attendis (24), et infirmitatem non attendis? Posuit, non latuit (25); venit alius (26), abstulit. Numquid hoc Christo quisquam facturus est? *Pigritiam excute*, consilium accipe: thesauriza in cœlo. Et quid dixi, pigritiam excute? quasi labor sit in cœlo thesaurizare: etsi labor esset, faciendum erat (27) et suscipiendus labor erat, et reponenda ea, quæ pro magno habemus in loco munito unde (28) ea nemo posset auferre. Non tamen dicit tibi Christus, in cœlo thesauriza (29), scalas quære (30), pennas apta (31), sed mihi in terra da, et ibi (32) servabo. In terra, inquit, mihi da, ideo

meam? Quid dicis? Vides in terra locum ubi obruis? *Vide*o inquit. Bene satis: si securus.

- (1) *Edit.* quare pro et.
 (2) *Edit.* de Deo.
 (3) *Edit.* addit da securus Deo. Ipsi te commenda, qui tibi pecuniam in cœlo servat; quia ipse et te in terra, quandiu vivis, gubernat. Pecuniam servare vis? *serva*.
 (4) *Edit.* quomodo vis.
 (5) *Edit.* custodem quam Christum.
 (6) *Edit.* commenda ei pecuniam tuam.
 (7) *Edit.* inquit.
 (8) *Edit.* addit bene.
 (9) *Edit.* addit o Christianum virum!
 (10) *Edit.* servus tuus.
 (11) *Edit.* auferet.
 (12) *Edit.* et fugiet.
 (13) *Edit.* numquid Christus hoc facturus est? *Multi*.
 (14) *Edit.* Multi ad dominos suos servi repente.
 (15) *Edit.* cum ipso auro hostibus tradiderunt.
 (16) *Edit.* tradiderunt pro prodiderunt.
 (17) *Edit.* servo inquit meo.
 (18) *Edit.* addit novi fidei servi mei, ideoque commendo servo meo aurum.
 (19) *Edit.* addit bene satis, praefors servum tuum.
 (20) *Edit.* tuum commendas servo tuo.
 (21) *Edit.* animam meam commendo Deo meo.
 (22) *Edit.* o homo, illi.
 (23) *Edit.* et te? *Laudas fidem servi tui? Etiam ego novi fidem servi mei. Tota fides ejus est, ne fraudet, ne tollat.*
 (24) *Edit.* ecce posuit, et.
 (25) *Edit.* invenit alius, et tulit.
 (26) *Edit.* da Christo esurienti, thesauriza in cœlo. Numquid labor est in cœlo thesaurizare?
 (27) *Edit.* ad ponendum pecuniam tuam in loco munito.
 (28) *Edit.* nemo eam posset auferre. Cum tamen.
 (29) *Edit.* dicit tibi.
 (30) *Edit.* machinas liga, pennas.
 (31) *Edit.* Hoc dicit mihi.
 (32) *Edit.* et tibi in cœlo servo.

veni (1) pauper hic esse, ut (2) tibi dives sis. *Fas* trajectitium (5). *Times* fraudatorem ne perdas (4). *Quæris* qui portet (5) quo migras? Christus tibi in utroque adest. Non (6) facit impostaram, sed facit (7) laturam. Sed Christum, inquis, ubi invenio (8)? Cum habeat fides mea, quod (9) audivi in Ecclesia; hoc didici, sic credidi, hoc Sacramento imbutus sum (10): sepultus est, resurrexit tertia die, post quadraginta dies ascendit (11) in Cœlum coram oculis Discipulorum suorum, sedet (12) in dextera Patris, in fine venturus est; quando hic enim invenio? cui dabo (13)? *Noli satagere*, totum audi, aut si totum audisti, totum die. Scio quia hoc accepisti, suspensus est Christus in cruce, depositus est de ligno, positus est in sepulcro, resurrexit, ascendit in Cœlum (14); sed et illud legisti (15) quia cum ejus Ecclesiam Saulus persequeretur (16) superbiens, crudelis, anhelans cædes, et Christianorum sanguinem sitiens, cum sæviret, cum persequeretur litteras portans Damascum, ut quos inveniret hujus disciplinam viros ac mulieres vinctos ad pœnas adduceret (*Act.* vi, 2) (17). *Audisti quid declamavit*, quem sedentem conflicis in cœlo? *Recole* (18) ergo quid dixit, quid audisti, quid legisti: *Saul, Saul, quid me persequeris* (19)? Paulus enim nec eum videbat, nec tangebatur (20) et tamen dicebat ille: *Quid me persequeris?* *Non* ait: *Quid persequeris* familiam meam, servos meos, sanctos meos, adde honorem (21), fratres meos, nihil horum; sed quid ait? *Quid me persequeris* (22)? id est, membra mea, pro quibus in terra calcatis caput de cœlo clamabat; quia (23) et pro pede tuo, si calcetur in terra, elamat lingua tua; non calcas pedem meum, sed calcas me (24). *Quid ergo dubitas* cui *des* (25)? *Qui* dixit: *Saul, Saul, quid me persequeris?* ipse tibi dicit: *Pasce* me in terra (26): Saulus sæviebat, et (27) tamen Christum persequeretur. Sic et tu in terra eroga, et Christum (28) pasceis. Nam istam questionem, qua moveris, prædixit ipse Dominus. *Com-*

- (1) *Edit.* ideo veni egere ego in terra.
 (2) *Edit.* ut sis tu.
 (3) *Edit.* Forte times.
 (4) *Edit.* aufert interrogationem, et addit et quæris
 (5) *Edit.* qui migrat.
 (6) *Edit.* faciet.
 (7) *Edit.* faciet insper et laturam.
 (8) *Edit.* invenio, inquit, in terra? Eum ibi invenio, ut dem illi? *Cum*.
 (9) *Edit.* audio:
 (10) *Edit.* passus est, mortuus, et sepultus.
 (11) *Edit.* in cœlos.
 (12) *Edit.* ad dexteram.
 (13) *Edit.* addit ut ad eum deferat?
 (14) *Edit.* vel legisti.
 (15) *Edit.* addit an istud nunquam audisti.
 (16) *Edit.* superbus.
 (17) *Edit.* Non audisti quid ei clamaverit.
 (18) *Edit.* Recole. Quid ergo dixit?
 (19) *Edit.* Quam Paulus nec videbat.
 (20) *Edit.* In cœlo clamant.
 (21) *Edit.* vel fratres? nihil eorum dixit. Et quid dixit?
 (22) *Edit.* ait, id est, membra mea. Pro.
 (23) *Edit.* et si pedem tuum in terra calcet aliquis, lingua tua de caritate clamat.
 (24) *Edit.* dicis: Quid ergo?
 (25) *Edit.* Qui dicis? Qui dixit Saulo: Quid me.
 (26) *Edit.* in terra Saulus serviebat.
 (27) *Edit.* et Christum in cœlo tangebatur.
 (28) *Edit.* Christum in cœlo pascis.

morebuntur, et illi qui ad dexteram ponentur, et omni dixerit: *Eamini, et dedistis mihi manducare; respondebunt: Domine, quando te vidimus esurientem? et audient continuo: Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (Matth. LXXV, 35) (1)*. Si ergo non vis dare, habes quod in te accuses, nam non habes quod excuses. De divitiis ergo (2) istis dicit tibi Dominus tuus: dedi consilium (3) Saluberrimum: amas (4) eas? migra eas; et cum migraveris (5) sequeris, sequere eas inter corde (6) *Ubi enim est thesaurus tuus (7), illic erit et cor tuum (8)*. Si terræ commendas thesaurum, in terra obruis et cor: cum autem in terra obrueris cor, erubescere (9) cum respondes, (quando audis *Sursum cor*) *habemus ad Dominum*. Dedi ego, inquit, salubre consilium (10) de divitiis tuis, si feceris, si audieris, si talis dives fueris, qualem describit Apostolus, ut non superbe sapias, neque speres in incerto divitiarum, facile tribuas, communices (11). Theaurizes tibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendas veram vitam. Jam interroga (12) me, inquit Dominus tuus; ecce obmigravi in cœlum quod habeo, sive totum erogando, sive quod remansit sic habendo tanquam non habens, utens hoc mundo tanquam non utens. Tanti valet regnum cœlorum (1 *Cor. VII*) (13)? Ecce si feci hoc, tanti valet. Chare est? Charius valet. Non enim vere tale est ut tanti (14) valere debeat; in æternum vives. Qui omnes thesauros istos pro vita paucorum dierum dares, ibi verus dives eris, quia non egebis. Sed hoc agis cum esse dives vis, ne in terra egeas. Et ideo tibi exaggeras, et congeris densum lutum, quo graveris. quo premaris, quo siccato arctius concludaris (15). Ideo itaque ne egeas, quaeris advectionem multa animalia, ad victum epulas copiosas, ad indumentum (16) pretiosissimas vestes. Ne vero multa habendo tu dives (17) et Angelus pauper, qui nec equo utitur, nec rheda

(1) *Edit.* si audieras hoc aperte dic: Nolo dare et non habes unde te excusare, sed voce tua te damnare.

(2) *Edit.* ergo tuis dicit.

(3) *Edit.* quid facias.

(4) *Edit.* amas divitias. Amo, inquit. Ergo migra.

(5) *Edit.* migraveris eas, sequere eas.

(6) *Edit.* addit cum vivis: quin ubi fuerit thesaurus,

(7) *Edit.* ibi pro illic.

(8) *Edit.* Si autem in terra obruis cor tuum, erubescere.

(9) *Edit.* erubescere quia mentiris cum respondes quando audis sursum cor. Nam dicitur: Sursum cor, et continuo respondes: Habemus ad Dominum. Deo mentiris. Una hora in Ecclesia verum non dicis, Deo mentiris, quod semper hominibus facis. Dicis: Habemus ad Dominum, et in terra obrutum habes cor, quia ubi fuerit thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum.

(10) *Edit.* si feceris de divitiis tuis, quod audisti, si talis dives fueris qualem Apostolus dicit, non superbe.

(11) *Edit.* ut theaurizes.

(12) *Edit.* interroga Deum, et Dominum tuum, et dic illic: Ecce jam migravi, Domine, in cœlum quod habeo sic habeo, tanquam si non habeam. Tanti valet.

(13) *Edit.* quantum patrimonium meum? Charius valet.

(14) *Edit.* tanti valet. Hoc dicit Dominus tuus, quem interrogasti de patrimonio tuo: ad tempus victurus es et postea moriturus, in regno meo nunquam moriturus, sed in æternum victurus es. Verus ibi dives eris ubi nunquam egebis.

(15) *Edit.* Nam ideo ad subvectionem multa animalia quaeris, ne deficias, ad victum, etc.

(16) *Edit.* pretiosas.

(17) *Edit.* Re vera tu multa habendo dives es, et Angelus meus pauper est, nihil habet, nec equo, etc.

utitur, nec (1) implet apparatus mensam, nec ei vestis textitur, quia luce (2) vestitur (5), discere veras divitias. Tu istas (4) habere vis, ut habeas unde (5) fauces mulceas, et ventrem impleas: ille te vere divitem facit, qui tibi donat ne (6) esurias. Hoc est non egere omnino, non esurire: Nam quantumvis habeas, cum venerit hora (7) qua prandeas, vel antequam ad mensam accedas, cum esuris (8) egenus es. Postremo (9) remotis epulis anhelas superbus. Non est expletio ista indigentiarum, sed fumus curarum (10). Vide quid cogitas de divitiis istis tuis augendis. Vide si facile dormis (11) cum cogitas vel ne perdas ubi servasti, vel ut augeas quod servasti. Divitias ergo invenisti, qui requiem invenisti. Cum vigilas, augmentum divitiarum cogitas; cum dormis, latrones somnias: in die sollicitus (12), in nocte pavidus, semper mendicus (13). Verum divitem te vult facere, qui tibi promittit regnum Cœlorum. Et (14) quanti putas empturus es illas veras divitias, illam veram (15) vitam, eamque æternam? Quid? Ideo veram putas quod tanti eam empturus es, quanti paratus fuisti emere paucos istos laboriosos, et miseros dies? Aliquid (16) plus valere debet quod (17) longe majus est. Et quid faciam, inquis (18)? Totum quod habui pauperibus dedi, et quod habeo cum indigentibus communico, quid plus possum (19)? Habes (20) plus, te ipsum; te habes plus; tu es de rebus tuis; tu addendus es. Attende consilium Domini tui (21) quod dedit diviti: *Vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus*. Et numquid dimisit eum posteaquam dixit hoc? Et ne se ille quod amabat perdere putaret (22), primo eum securum fecit, quia non perdidit, sed condidit: *Habebis*, inquit, *thesaurum in cælo (23)*. Sufficit hoc? Non. Et quid? *Veni, sequere me (Matth. XIX, 21)(24)*. Ama-

(1) *Edit.* nec mensam honestis implet apparatus.

(2) *Edit.* addit æterna.

(3) *Edit.* Discere o homo dives, veras divitias appetere.

(4) *Edit.* addit divitias.

(5) *Edit.* unde multum manduces, quia deficiis.

(6) *Edit.* addit in æternum.

(7) *Edit.* hora quinta, antequam.

(8) *Edit.* esuris et deficiis, quia miser es. Numquid Angelus sustinet? Absit, nec esuriam, nec defectionem habet Angelus.

(9) *Edit.* his epulis.

(10) *Edit.* cum cogitas de divitiis augendis, vide.

(11) *Edit.* Ni fallor, ubi divitias invenisti, requiem perdidisti.

(12) *Edit.* et in nocte.

(13) *In editione adest transpositio verborum in hoc comate.*

(14) *Edit.* et putas quia tanti empturus.

(15) *Edit.* veram et beatam vitam, quanti paratus es redimere istos miseros et laboriosos dies?

(16) *Edit.* multo plus.

(17) *Edit.* quod multo plus est, quia regnum cœlorum est.

(18) *Edit.* addit ecce sancte Episcopo, monita tua audivi, consilio tuo parui, jussum Domini non sprevi, quod habui.

(19) *Edit.* addit facere?

(20) *Edit.* habes, adhuc tementi sum habes, tu ipso plus, tu dees rebus tuis.

(21) *Edit.* tui fecisti? Feci, inquit. Quid mentiris? Non totum fecisti: ex una parte fecisti, ex alia nihil tetigisti. Audi quod jubet, vade, etc.

(22) *Edit.* quod pauperibus erogavit, securum eum reddidit dicens: Et habebis.

(23) *Edit.* numquid sufficit.

(24) *Edit.* dicit. Amas et sequi vis eum; quis cum?

sit? sequi vis? Cucurrit, volavit; quare qua? nescio qua. O Christianum? nescis qua luit Dominus tuus? Vis dico tibi qua eum sequaris? per pressuras, per opprobria, per falsa crimina, per sputa in faciem, per (1) alaparum, et flagellorum verbera, per coronam spineam, per crucem, per mortem. Quid piger es (2)? Sequi volebas, demonstrata est via. Et tu: quis illum sequitur? Erubescere, barbata (3). Fœminæ secutæ sunt, quarum hodie natalitia celebramus. Fœminarum Martyrum (4), Tuburbitanarum solemnitate hodie celebramus. Dominus vester, Dominus noster, Dominus illarum, Dominus omnium, Redemptor vitæ nostræ, de via angusta, et aspera præcedendo stratum (5) fecit, stratum regalem, munitam (a), set puram, in qua delectaret et fœminas ambulare, et adhuc piger es? Non vis fundere sanguinem pro tanto sanguine? hoc dicit tibi Dominus tuus: prior pro te passus sum; da quod accepisti, redde quod bibisti. Non potes tu? Potuerunt pueri, et puellæ; potuerunt delicati, et delicatæ; potuerunt divites, et magni divites, qui subito irruente tentatione passionis non retenti sunt copia divitiarum, nec capti hujus vitæ dulcedine, cogitantes illum divitem finientem divitias, et invenientem tormenta, et non suas divitias præmiserunt, sed eas potius in martyrio præcesserunt. Tantis exemplis præcedentibus piger es? Et tamen festa Martyrum celebras. Natalis est hodie Martyrum; præcedam, dicis, et forte cum meliore tunica. Vide qua conscientia, ama quod agis; imitare quod celebras; fac quod laudas. Sed ego non possum. Dominus in proximo est, nihil solliciti fueritis (Philip. iv. 6). Ego, inquis, non possum; tu fontem ipsum noli timere: unde impletæ sunt illæ potes et tu impleri, si avidus accedas, si non quasi collis tumescas, sed quasi vallis humiliaris, ut impleri merearis. Non ergo nobis dura sint, fratres, maxime his temporibus abundante (b) pressura: Contemptus est a Martyribus mundus cum floreret. Vere magna laude contemptus est florens, et amatur periens. Contempserunt illi flores ejus, et tu amplecteris spinas ejus. Si migrare piger es, vel domus ruinosa te terreat. Sed insultat tibi Paganus. Unde tibi insultat Paganus? Re vera tempus est ut insultet tibi Paganus, quia implentur prædicta Domini tui. Rectius tibi insultaret, si non implerentur quæ ille prædixit. Ille Deum negat, quem colis, tu ex his quæ patitur mundus, ostende veracem, et non contristatus prædictis, gaudeas promissis. Venit enim eo tempore, quo jam mundus, ætate vergen-

(a) Vide Serm. 253, n. 1 et nullam periodum restauratam agnosces.

(b) Ingruente prima persecutione Vandalica, sermonem habitum duco post annum 427. Vide Serm. 296 a n. 6 ad 11. Sed tibi de urbis Romæ vastatione, hic Africam ipsam vastatam dicit.

(1) Edit. per alapas, et flagellorum.

(2) Edit. ecce demonstrata est tibi via. Sed dura est, inquis, via; quis per istam illam sequatur?

(3) Edit. addit erubescere: a virtute vir diceris.

(4) Edit. Suburbitarum, in animadversione autem Suburbitanarum ex Sirmondo.

(5) Edit. stratum eam vobis fecit, stratum, securam, munitam. Christus Dominus noster, qui regnat in sæcula sæculorum. Amen. sicque explicit sermo.

te, quasi ita factus, ut sciendus, abundaturus erit cladibus, et calamitatibus, et angustiis, et molestiis. Ad solatium tuum venit qui tunc venit; ne deficeret in pressuris vitæ pereuntis, atque transcurrentis, promisit alteram vitam. Antequam mundus his afflictionibus, et calamitatibus laboraret, missi sunt Prophetæ; missi sunt servi ad ægrotum istum grandem, ad genus humanum, quasi unum hominem languidum ab Oriente usque ad Occidentem distentum, et jacentem; misit Medicus potens servos suos. Ventum est ut tales accessiones venirent ægroti huic, in quibus multum laboraturus erat. Et ait Medicus: Multum laboraturus est iste ægrotus, ego sum necessaria. Jam stultus ægrotus dicat Medico: Domine, laboro ex quo venisti: Stulte non laboras de eo, quia veni, sed, quia eras laboraturus, veni. Compendio igitur, fratres, quid multa dicimus? Verbum consummans brevavit Dominus super terram (Rom. ix, 28). Bene vivamus, et pro bona vita nostra bona terræ transcurrentia non speremus (a). Vilis merces est bona vitæ terrena felicitas; non tanti valet quod hic bene vivis, quanti valet quod hic concupiscis; quamvis talia concupiscendo nec bene vivis, si vis mutare vitam, multa concupiscentiam. Servas fidem Deo, et ideo ut in terra sis felix; et hoc tibi est totum. Quare servas fidem Deo? fides tua tanti valet? tanti illam vestimas? sic illam adducis? si aliquid venale habens in terra, et cum emptore paciscaris, tu charius pretium dicis, ille vilius; tanti valet, inquis, quoniam quod vendis exaggeras; et ille: Non valet tanti, sed tanti; et da sibi minus pretium, volens vilius emere. Dominus Christus corrigit te. Dicis tu Domino tuo Christo: Domine, servo tibi fidem, et tu da mihi in terra. Stulte, non tanti valet quod vendis; etiam, nescis quod habes. Servas fidem, et quaeris terram? Plus valet fides tua, quam terra, nescis illam appetiari. Ego novi quanti valeat, qui tibi donavi; tanti valet quantum est tota terra; adde terram et cælum: plus valet. Et quid est plusquam terra, et cælum? Ille qui et terram fecit, et cælum. Conversi ad Dominum (b).]

SERMO IV.

De Natali Domini.

Sermonem num. 189 Tom. V. Maurini dolent nusquam vidisse in MS. ut loca minus integra, vel male sarta reficerent. Eundem in integritatem quam restitutum exemplavi a septem Codicibus, quorum tres sunt antiqua lectionaria, quibus in officii recitatione solemniter Monachi utebantur in choro, quos inter præstat Codex num. 106. elegantissime exscriptus manu propria Leonis Ostiensis, qui epocham, et nomen suum apposuit, et Codicem figuris ornavit. Duo alii Codices sunt Braviaria characteribus latinis sæculi XIV. ante aetatem

(a) In Epilogum arctissime cum reliquo Sermone conexum, ejusque perfectam integritatem.

(b) Sermones editi variis post hæc verbis Conversi ad Dominum subjiciunt clausulas; anceps ergo est, qua potius usus fuerit Augustinus, quoties nihil inciper addit. Vide Serm. 67, 100, 111, etc.

Urbanus V. nam Psalmos ex editione Romana legunt, non ex Gallicana, quam ille Pontifex Casinensibus praecripserat. Reliqui duo continent sermones diversorum, sicutque etiam inscribuntur. In his vero septem Codicibus una et constans est sermonis lectio, unaque inscriptio, quae cum Maurini editione concordat. Bibliotheca Medicea Laurentiana moneri extare in Cod. 1. Plut. XIV. hunc eundem sermonem integrum, ut in nostris Codicibus.

SANCTIFICAVIT nobis (1) istum diem dies, qui fecit omnem diem, de quo Psalmus (2) cantat (a) *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra; cantate Domino, et benedicite (3) nomen ejus* (Psalm. xcvi, 1, 2). (4) bene nuntiate de die in diem salutare ejus. Quia est iste dies de die, nisi Filius de Patre, lumen de lumine. Sed dies illo (5) qui genuit diem, qui de Virgine nascetur hoc die. Dies ergo ille non habet ortum, non habet occasum. Diem dico Patrem Deum. [Non enim esset Jesus dies de die, nisi esset et Pater Dies.] Quid est dies nisi lumen? non oculorum carnalium, non lumen, non lumina commune hominibus (6), et pecoribus, sed lumen quod Angelis lucet, lumen cui videndo corda purgantur. Transiit enim ista nox, in qua modo vivimus, in qua nobis accendantur lucernae Scripturarum, et veniet illud, quod in alio Psalmo canitur (b): *Mane astabo tibi, et contemplantor te* (Id. v, 5). Dies ergo ille Verbum Dei, dies, qui lucet Angelis, dies, qui lucet in illa Patria, unde peregrinamur, venit ac carne, et natus est de Maria Virgine. Mirabiliter natus est. Quid mirabilis Virginis partu (7)? Concepit et virgo est? parit et virgo est. Creatus est enim (8) de illa quam creavit, et attulit ei fecunditatem, non corrupit (9) integritatem, Maria unde? ex Adam. Adam unde? de terra (10). Si Adam de terra, et Maria de Adam, ergo et Maria terra. Si (11) Maria terra, agnoscamus quod cantamus: *Veritas de terra orta est*. Quale nobis beneficium praestitit (c). *Veritas de terra orta est? et justitia de caelo prospexit* (Id. lxxviii, 12). *Judici enim, sicut dicit Apostolus, ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitia Dei non*

sunt subjecti (Rom. x, 3). Unde potest homo esse justus? a semetipso? Quis pauper sibi dat panem? quis nudus cooperitur, nisi acceperit vestem? [Justitiam non habebamus; peccata hic sola erant.] Unde justitia? quae justitia sine fide? *Justus enim ex fide vivit* (Id. i, 17). Qui sine fide se dicit justum, mentitur (1). Quomodo non mentitur in quo non est fides? si vult verum dicere convertat se ad veritatem. Sed (2) longe erat. *Veritas de terra orta est*. Dormiebas, venit ad te; stertebas, excitavit te; viam tibi fecit per se, ne perderet te. Ergo (3) quia veritas de terra orta est, Dominus noster Jesus Christus de Virgine natus est; *Justitia de caelo prospexit* (4), ut haberent homines justitiam non suam, sed Dei. Quamquam dignationem! Qualis praecessit indignatio! Indignatio quae praecessit? Mortales eramus, peccatis (5) premebamur, penas nostras portabamus. Omnis homo, quando nascitur, inchoat a miseria. Noli querere prophetantem; interroga nascentem, et vide fontem. Cum (6) ergo ista esset in terra magna Dei indignatio, qualis subito facta est dignatio? *Veritas de terra orta est*. Creavit omnia, creatus est inter omnia; fecit diem, venit in diem; erat ante tempora, signavit tempora. Dominus Christus in aeternum sine initio apud Patrem (7); [et tamen hoste quare quid est. Natalis est. Cujus? Domini. Habet Natalem? Habet. In principio Verbum, Deus apud Deum, habet natalem? Habet.] Nisi haberet ille humanam generationem, nos non perveniremus ad divinam regenerationem: natus est, ut renasceremur. Nemo dubitet renasci, Christus natus est: generatus est, non regenerandus. Cui enim necessaria erat regeneratio, nisi cujus est damnata generatio? Fiat haec in cordibus nostris misericordia ejus. Portavit eum Mater in utero, portemus (8) in corde; gravidata est Virgo incarnatione Christi, gravidentur pectora nostra fide Christi; peperit (9) Salvatorem, pariamus laudem. Non simus steriles; animae nostrae secundae sint Deo. Generatio Christi a Patre sine Matre (10); generatio Christi a Matre sine Patre: ambae generationes mirabiles. Prima generatio aeterna, secunda temporalis. [Quando natus est de Patre? Quid est quando? Queris ibi quando, ibi, ubi non invenies tempus? Noli ibi querere quando. Iffe quere quando: Quando de Matre bene queris. Quando de Patre non bene queris; natus est, et non habet tempus;] natus est aeternus de aeterno, coaeternus. Quid miraris? Deus est. Fil consideratio Divinitatis, et perit causa admirationis, [Et quomodo

(a) Versio Itala habet: *Cantate Domino, benedicite nomen ejus, bene nuntiate diem de die salutare ejus*. Ideo Maurini opinati sunt hunc Psalmi versum a Mss. ad hanc lectionem restitui posse. At Codices nostri conjecturae illi stabilitione non sufficiunt. Sed annotat Cl. Salmer in sua veteri versione Biblicorum, semel tantum usum fuisse Augustinum lectione illa, caeteris autem in locis semper scripsisse *de die in diem, vel de die ex die*.

(b) Singularis prorsus hic locus. Licet enim in Psalm. 36, 58, 148, et in Tract. 34 in Joan. legatur: *Mane astabo tibi, et contemplantor*; hic tamen solum additur pronomen *te*.

(c) Diverse interpungitur in editis: praecedit enim interrogatio.

(1) Edit. addit Fratres.

(2) Edit. canit.

(3) Edit. nominat.

(4) Edit. benedicite.

(5) Edit. hunc genuit diem, qui de Virgine natus est hodie.

(6) Edit. cum pro et.

(7) Edit. concepit.

(8) Edit. de ca.

(9) Edit. addit ejus.

(10) Edit. legiur: Si Maria de Adam, et Adam de terra,

ign., etc.

(11) Edit. si autem.

(1) Edit. aut sine interrogatione quoniam mentitur.

(2) Edit. Longe enim veritas est. Dormiebas, venit ad te, gravi opprimebaris somno, excitavit te.

(3) Edit. Ergo veritas de terra orta est, quia Christus de Virgine natus, etc.

(4) Edit. ut per justitiam homines respicerent qui per injustitiam desiquierunt. Mortales, etc.

(5) Edit. opprimebamur.

(6) Edit. haec esset.

(7) Haec omnia desunt in editione pro quibus hoc solum legitur: habet et natalem in principio Verbum, qui nisi, etc.

(8) Edit. et nos in corde.

(9) Edit. addit Virgo.

(10) In editione pro verbis Generatio Christi habetur, etc.

dicimus, natus est de Virgine; magna res! miraris? Deus est; noli mirari:] transeat admiratio, (1), accedat laudatio. Fides adit; crede (2) quia factum est. [Si non crederis illud factum est, tu remanes infidelis. Dignatus est homo fieri, quid quaeris amplius?] Parvae pro te humiliatus est Deus? Qui Deus erat, homo factus est; angustum erat diversorium, involutus pannis in praesepe positus (3): audistis cum Evangelium legeretur. Quis non (4) miretur. Ille, qui mundum (5) implebat, in diversorio locum non (6) inveniebat; in praesepe positus (7) cibaria nostra factus est. Accedant ad praesepe duo animalia, duo populi (8): agnovit enim bos possessorem suum, et asinus praesepe Domini sui. Attendo ad praesepeum; noli erubescere (9) esse jumentum Domini. Christum portabis, non errabis (10); ambulans per viam, [sedet supra te via. Meministis asellum illum adductum ad Dominum? Nemo erubescat, non sumus.] Sedeat supra nos Dominus, et qui vult nos (11) vocet. Jumentum ipsius (12) sumus, ad Jerusalem (13) imus. Ipso (14) sedente non (15) premimur, sed elevamur; ipso ducente non (16) erramus, ad illum imus, per illum imus, non perimus.

SERMO V.

Habitus Carthagine ad (a) Mensam B. Cypriani sexto Idus Septembris de eo, quod Apostolus ad Galatas dicit: Fratres, si praecipuus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales, etc.

Non adhuc vulgati sequentes sermones classem alteram constituentes nunc primum lucem aspiciunt, habitari, ut opinor, vindices quotquot in Augustini lectione tantisper versati fuerint. Primum hunc exscripsi ex cod. 17, de quo supra, eundemque signavi titulum quem in cod. praefert. In bibliothecis editis non reperi, eumque si adamaveris inserere sermonibus Editionis Maurinae, praepones serm. 164. Ex hoc fonte hausisse Florum sententias ad priores versiculos capit. 6. epistolae ad Galatas explanandos ipsius commentarium legentibus patet. Maurini sermonem hunc ignorantes ex laudato serm. 164 eadem transtulisse Florum censuerunt; sed ibi de proprio et alieno onere ferendo tantum agitur, hic autem sex priores versiculos exponuntur, et Flori commentarium ab hac expositione non abhorret.

I. RECOLITE commemorantem Epistolae apostolicae

(a) Quae fuerit Carthagine B. Cypriani mensa videtur in serm. 310. n. 2.

- (1) Edit. ascendat.
- (2) Edit. quod pro quis.
- (3) Edit. positus est.
- (4) Edit. admiretur.
- (5) Edit. implet.
- (6) Edit. invenit.
- (7) Edit. cibus noster.
- (8) Edit. cognovit.
- (9) Edit. Dei esse jumentum.
- (10) Edit. ambulans per viam, sedet super te.
- (11) Edit. dirigat pro vocet.
- (12) Edit. siuus.
- (13) Edit. eamus.
- (14) Edit. inspiciente.
- (15) Edit. opprimemur.
- (16) Edit. errabimus, per ipsum ad ipsum eamus, ut cum nato hodie puero in perpetuum gaudeamus.

lectionem: *Fratres, inquit, si praecipuus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, intendens se ipsum, ne et tu teneris. Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis Legem Christi. Qui enim putat se esse aliquid, cum nihil sit, se ipsum seducit. Opus autem suum probet unusquisque, et tunc in semetipso tantum habebit gloriam, et non in altero. Communiceat autem qui catechizatur verbum ei, qui se catechizat in omnibus bonis. Nolite errare, Deus non subannatur; quod enim seminavit homo, hoc et metet; quia qui seminaverit in carne, ex carne metet corruptionem; qui autem seminaverit in spiritu, de spiritu metet et vitam aeternam. Bonum autem facientes non infirmemur; tempore enim suo metemus infatigabiles. Itaque dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximo autem ad domesticos fidei (Galat. vi, 1, et seq. iuxta Italiam versionem). Iluc usque recitatum est de Epistola Pauli: huc usque vobis tanquam lector fui. Sed, fratres mei, si intellectus est lector, cui rei necessarius est disputator? Ecce audivimus, intelleximus, faciamus et vivamus. Et quid opus est vestram onerare memoriam? tenete ista et inde cogitate. An forte movet aliquem vestrum quomodo intelligendum sit quod ait: *Invicem onera vestra portate*, et paulo post ait: *Unusquisque proprium onus portabit*? Dicitis enim in cordibus vestris qui tamen hoc advertistis: Quomodo invicem onera nostra portamus, si unusquisque propriam onus portabit (b)? si invicem onera nostra portamus? Fateor, questio est. Pulsate, et aperietur vobis: pulsate intendendo, pulsate studendo, pulsate etiam pro nobis, ut aliquid dignum vobis dicamus, orando: ita pulsantes adjuvatis nos, et cito ista questio soluta erit. Utinam quam cito solvetur, tam efficaciter quisque quod intellexerit operetur? In pondere infirmitatis *Invicem onera vestra portamus*: in ratione pietatis *unusquisque proprium onus portabit*. Quid est quod dixi? Omnes homines quid sumus nisi homines, ac per hoc infirmi, et qui omnino sine peccato non sumus? In hoc enim *Invicem onera nostra portamus*. Si enim tedium passus fueris ad peccatum fratris tui, et ille ad tuum, negligitis invicem, et facitis vera grande peccatum. Si autem quod ille non potest toleras tu, et quod tu non potest toleret ille, invicem onera vestra portatis, et quia invicem onera vestra portatis, impletis legem sacratissimam charitatis. Ipsa est enim Lex Christi; lex charitatis est Lex Christi. Ideo venit quia nos amavit, et non erat quod amaret, sed amando amabiles fecit. Audistis quid sit, *Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis Legem Christi*. Quid est ergo *Unusquisque proprium onus portabit*? Unusquisque pro peccato suo rationem reddet; de peccato alieno nemo redditurus est rationem. Habet quisque causam suam; Deo redditurus est rationem suam. Sed et ipsi Praepositi, qui rationem reddunt de gregibus Christi, de peccato suo rationem reddunt, si*

(b) Fortasse abundat in Codice haec altera interrogatio.

neglexerint de gregibus Christi. Ergo, fratres, *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, quicumque estis qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis.* Et si clamans, intus ama; hortaris, blandiris, corripis, sævis; dilige et quidquid vis fac. Non enim pater odit filium; et tamen pater, si opus est, verberat filium, incutit dolorem ut tueatur salutem. Illoc est ergo *In spiritu lenitatis*: si enim *Præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto* et dixeris: Non ad me pertinet; et dixeris tibi: Quare ad te non pertinet? et responderis mihi: *Quia unusquisque proprium onus portabit*: respondeho tibi: Certe libenter audistis, et intellexistis: *Invicem onera vestra portate.* Ergo si *præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto*, tu qui spiritualis es, instrue hujusmodi in spiritu lenitatis. De peccato quidem suo ipse redditurus est rationem, quia *Unusquisque proprium onus portabit*: sed tu vulnus illius si neglexeris, de peccato negligentia tuæ malam redditurus es rationem: ac per hoc si invicem onera vestra non portaveritis, malam rationem habebitis in eo quod *Unusquisque proprium onus portabit*. Facite illud ut invicem onera vestra portetis, et parcit vobis Deus quod unusquisque proprium onus portabit. Si enim portabis onus alterius, quando præoccupatur in aliquo delicto, ut in spiritu lenitatis instruas eum, venies ad eum locum ubi audisti: *Unusquisque proprium onus portabit*: et bona conscientia dicis Deo: *Dimitte nobis debita nostra.* Ergo, fratres, mementote *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto*, non transeuntes accipias, homo: potuit enim dicere: *Si præoccupatus fuerit quispiam, si præoccupatus fuerit quicumque.* Non hoc dixit, sed dixit, homo. Valde autem difficile est, ut non in aliquo delicto præoccupetur homo; quia quid est homo? Sed spirituales isti, quos admonuit, ut in lenitate instruant eum hominem, qui delicto fuerit præoccupatus, forte dicebant in cordibus suis: Portemus onera eorum qui præoccupantur delictis, quia nos non habemus quid in nobis ipsi portare possint. Audi, quia non debes esse securus, sequentia verba: *Vide, intendens te ipsum, ne et tu tenteris.* Ne superbirent spirituales, ne se extollerent; quamquam si sunt spirituales non se extollent; timeo ne propterea se extollant, quia carnales sunt; tamen attendat et spiritualis, ne et ipse tentetur. Numquid enim quia spiritualis est, homo non est? numquid quia spiritualis est, non portat corruptibile corpus quod aggravat animam (*Sap. ix, 45*)? Numquid quia spiritualis est, finivit hanc vitam, quæ *Tota tentatio est super terram* (*Job, vii, 1, juxta Italiam*)? Ergo bene illi dictum est, omnino bene: *Intendens te ipsum, ne et tu tenteris.* Et cum admonuisset illos, id est, spirituales, intulit continuo generalem illam sententiam: *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis Legem Christi.* Quid est alter alterius? Carnalis portet onus alterius carnalis; Spiritualis portet alterius spiritualis: *Invicem onera vestra portate*; peccata vestra invicem nolite negligere: apud quos fiducia est

vobis, arguite; apud quos arguendi fiducia non fuerit, admonete (*2 Cor. vii, 4*); et si hoc necesse est, ne quisquam peccet, orate, rogate. An forte humiliavi vos, quia dixi, rogare? Apostolum audite: *Præcipientes autem, inquit, et rogamus, ne in vacuum gratiam Dei suscipiatis* (*Id. vi, 4, ex Italia*). Medicus si vires invenerit in agrotis, corripit; si autem vires non invenerit, et timet ne sub amaritudine correctionis forte deficiat, supplicat, rogat ut audiat, faciat, et vivat. Constat ergo propter hoc dixisse Apostolum, *Invicem onera vestra portate*; quia spirituales admonerat, et dixerat: *Intendens te ipsum, ne et tu tenteris*; ne tantum sibi arrogaret iste spiritualis, ut putaret se non habere onus, quod debeat ab altero supportari. Audi ipsum rursus propter typhum, propter tumorem, propter inflationem, audi ipsum iterum: *Qui enim putat se esse aliquid, cum nihil sit, se ipsum seducit.* Non potuit dici melius, *Se ipsum seducit.* Non in omnibus diabolus est accusandus; aliquando enim ipse homo diabolus suus est. Cur enim cavendus est diabolus? Nempe idea ne te seducat. Nonne ergo tu ipse es diabolus tuus, quando te ipsum seducis? Quid deinde? *Opus autem suum probet unusquisque, et tunc in semetipso tantum habebit gloriam, et non in altero.* Quando facis aliquid boni, si propterea tibi placet, quia laudat te alter; si autem alter te hinc non laudaret, in faciendo opere bono deliceres destitutus vocibus laudatoris: in altero habes gloriam, non in te ipso. Si laudat, facis; si forte bonum opus tuum displicerit homini stulto, non facis. Nonne vides homines res suas confundentes histrionibus, et nihil pauperi porrigentes, quam multorum ore laudantur? Numquid ideo bonum est quod faciunt quia laudantur? Expergiscere tandem: *Laudatur peccator in desideriis animæ suæ.* Omnes æcliamastis, quia Scripturam sanctam, unde testimonium commemoramus, nostis. Audiant et qui nesciunt. Scriptura sancta dixit, Scriptura sancta prædixit, quoniam *Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua gerit, benedicitur* (*Psal. ix, 24*). Modo jam si laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua gerit benedicitur, quare laudatores. Dilatante te desideria mala? fac iniquitates quotidie ad explenda desideria tua, et quære laudatores. Mihi crede, non invenis, nisi adulatores, aut seductores. Quomodo seductores, quomodo adulatores? Debeo verborum meorum reddere rationem. Adulatores sunt qui sciunt te male facere, et tamen laudant; qui vero ideo te laudant malum facientem, quia bonum putant esse quod facis, non sunt adulatores, quia ex animo laudant, sed sunt seductores, quia ad illa mala facienda te suarum laudum frequentatione seducunt, et respirare non sinunt: is enim in auras inanes, putas bonum esse quod facis; præcipitas bona tua; exinanis domum tuam; nudos relinquis filios tuos: laudes illæ insanum fecerunt; curris, manus moves, favores accipis, ad os ponis, fundis domum, et colligis ventum. Quomodo, inquis, sunt isti seductores mei qui me ex animo laudant? Ideo sunt seductores tui, quia

prius errando fuerunt et sui. Itane vero scalas ad te ponere laborabit, ut non te seducat, qui se ipsum seducit? Ergo *Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua gerit, benedicitur*. Cave talam laudatorem, vita hujusmodi benedictorem. Imo tu bonum fac. Sed inquis, displicebo tali illi, si fecero: et displiceo illi, et placeo Deo. Si enim illi displicueris et Deo placueris, in te ipso habebis gloriam, et non in altero. Sed detrahunt mali bonis, et amatores hujus sæculi maledicunt contemptoribus sæculi, dicunt opprobria, querunt quid reprehendant; mox ut aliquid mali dictum fuerit, continuo credunt; si aliquid boni dictum fuerit, credere nolunt, et turbatur cor tuum, ut deficias in bono faciendo, quia non est inventus laudator, vel adulator, vel deceptor. Et non tibi sufficit testimonium conscientie tue? In theatro peccatoris tui, sub oculis Dei quare turbaris: obsecro te, quare turbaris? Quia multa dicuntur de me mala. Hoc dicis? non turbaberis in navi cordis tui, nisi Christus dormiret (a). Audisti cum Evangelium legeretur: *Irruit magna tempestas, et navis turbatur, et operiebatur fluctibus; quare? quia Christus dormiebat (Matth. viii, 24)*. Quando dormit Christus in corde tuo, nisi quando obliuisceris fidem tuam? Fides Christi in corde tuo tanquam in navi Christus est. Audis opprobria, fatigaris, turbaris: dormit Christus. Excita Christum, excita fidem tuam. Habes quid facias vel turbatus: excita fidem tuam, evigilet Christus, et loquatur tibi: turbant te opprobria? quare non ergo prior audivi pro te? Hoc tibi dicit Christus, sic te alloquitur fides tua. Audi illam, et vide quia si te alloquitur sine fide oblitus es, quia *Pro nobis passus est Christus (1 Petr. ii, 24)*? et antequam pro nobis tanta mala pateretur, audivit opprobria? Demoniam ejiciebat, et dicebatur ei: *Demonium habes (Joan. viii, 48)*. De illo per Prophetam dictum est: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me (Psal. lxxvii, 12)*. Excita ergo Christum, et dicit tibi in corde tuo: *Cum vobis detrazerint homines et dixerint omnia mala aduersum vos propter me, gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis (Matth. v, 41, ex Itala)*. [Credo quod dictum est, et sit in corde tuo tranquillitas magna.] Si ergo *Putat se esse aliquid homo, cum sit nihil, se ipsum seducit; opus autem suum probet unquamque, et tunc in semetipso gloriam habebit, et non in altero*. Sive laudet, sive reprehendat, tu in semetipso habes gloriam, quia gloria tua Deus tuus est in conscientia tua, et cras similis virginibus sapientibus, quæ tulerunt oleum secum in vasis, ut non in altero haberent gloriam, sed in se ipsis (Matth. xxv, 8). Nam illæ, quæ non tulerunt oleum secum, mendicaverunt ab ipsis, et extinctæ sunt lampades earum et dixerunt: *Date nobis de oleo vestro*. (b) nisi, laudate opera nostra, quia non nobis

(a) Ad cognoscendam liturgiam Carthaginensem vide eo die lectum fuisse de capite 8. Epistolæ ad Galat., et de cap. 8. Evang. Matth.

(b) Hunc eundem Matthei locum sæpe de inani gloria interpretatur et S. Doctor. Vid. eam. in Psal. 140. n. 13.

sufficit conscientia nostra? Quod obsecrum videbatur in apostolica lectione, sicut Dominus donavit, exposui. Cætera plana sunt, non querunt expositionem, sed factorem. Ut autem quod audivimus facimus, ipsum rogemus, sine cujus adiutorio facere nihil boni poterimus, quoniam ipse dixit suis Discipulis: *Sine me nihil potestis facere (Joan. xv, 15)*. Conversi ad Dominum, etc.

(a) Et post Sermonem.

Quia plebs postulavit ut ante diem Natalis beati Cypriani non proficisceretur, adjecit: Vere dico Charitati Vestræ, quia nostrum desiderium, et querelas etiam per literas ferro non possumus; sed quia hoc, quod petitis, jam jussit et sanctus Senex, sic concludo sermonem: Natalis beati Cypriani jam propinquat; propter eam solemnitatem in me retinendo violenti esse voluistis; ergo qui verbo studemus, bonum est ut etiam corpore jejunemus.

SERMO VI.

(b) De pluribus Martyribus.

Ex Cod. n. 12, cui titulus Sermones Augustini et aliorum, prædit hic Sermo Augustini quidem nomine insignitus, et genuinis ejusdem scriptis permixtus. In bibliothecis editis, quas adire licuit, nulla occurrat sermonis istius memoria. In Maurina editione collocatis post sermonem 526. Exordium, et sententia in eo posita iterantur serm. 286. et ferè hædem verbis. Vide etiam serm. 328, n. 2, post medium.

MARTYRUM nomen græcùm est, latine testes dicuntur.

(a) Hujusmodi additiones frequentes sunt in sermonibus editis. Prima autem verba sunt alicujus notarii, vel exceptoris. Porro ex hoc loco confirmatur, quod Possidius in Augustini vita testatus est, sæpe Episcopos, et populum, apud quos S. Doctor diversabatur, non solum fuisse deprecatos, sed cum insuper ad sermocinandum adgresso: quod eximium argumentum est probatissimæ scientiæ, florentisque famæ illius incliti.

(b) Licet sermonis inscriptio sit indiscriminatio de *Pluribus Martyribus*, certus tamen hic laudari Martyres constat ex actorum lectione, quæ processisse dicitur his verbis: « Quando sanctorum passio legebatur. » Arbitror autem hic locutum fuisse Augustinum de Martyribus Carthaginensibus, quorum meminit in Breviculo Collationis diei tertie c. 17 ubi hæc leguntur: « Constitabantur in passionibus suis se collocant, et Dominicum egisso. » Eos XLVIII. fuisse narrat Optatus Milevitanus, Balutius, et Ruinartus, et martyrium subisse pridie Idus Februarii an. 304. Et revera collecte hic exprobrantur a iudice veluti unica reatus causa, easque Martyres cum gratiarum actione se peregrisse fatentur. Vix autem credibile est nullum sermonem habuisse Augustinum de his Martyribus tota Africa celebratissimis, cum Carthaginense Calendarium recensent quinque distinctas istorum solemnitates, quibus deinceps et sexta accessit postquam Justinianus Imperator in suis aedibus templum extruxit inclitæ Virgini Primæ, ut refert Procopius (de ædific. a Justinian. extract. 8), quam inclitam Baronius ex his Martyribus unam fuisse tenet. In editis autem huc usque collectionibus desiderabatur aliquis sermo de his Martyribus, quem duo Codices Casinienses 12 et 17 servabant, Carthagine fortassis habitum, ubi celebrorum eorum memoria compulsi Augustinum, ut peculiari coercionem moneret fideles, ne in ebrietates, et comestiones dilaberent nimia gestientes lætitia. Sic enim diceudi fluxum fecit: « Celebramus Martyrum dies, honorando Martium passionem, non amando potiones: » quod etiam fere similibus verbis in solemnitatibus Divi Cypriani Carthagine monuit, et in festivitate viginti Martyrum Hypone Regio celeberrima. Porro ubi res ista se habet, falsitatis arguendus erit Collector Donatista apud Optatum,

ur : si ergo testes sunt, pro testimonii sui veritate tanta perpeasi sunt. Serviebat veritas Deo, mentiebatur iniquitas sibi. Sic enim scriptum est; corpus Christi loquitur in Psalmo, quod est Ecclesia *Et surrexerunt mihi testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi* (Psal. xxvi, 12). Testes et testes; testes iniqui, et testes justi; testes diaboli, et testes Christi. Utriusque testis genus vidimus, expectavimus, audivimus cum beatorum Martyrum, quorum dies solemnitas agitur, passio legebatur. Interrogati, responderunt collecta se egisse, quia Christiani essent. Hoc est testimonium veritatis. Iudex dicebat: Quoniam de scelere confessi estis. Hoc est testimonium iniquitatis. Prædicabatur Deus, et vocabatur scelus. In prædicatione Dei obediebat veritas Deo; in appellatione sceleris mentiebatur iniquitas sibi. In ipsa enim quod dicebat, revertebatur, et falsum scelus vero scelere damabatur. Non faciebant scelus Martyres nostri; non faciebant scelus Christi Martyres congregando se in collecta ad laudandum Deum, ad audiendam veritatem, ad sperandum Regnum Cælorum, et contemnendum præsens nequissimum sæculum. Non faciebant isti scelus. Hac pietas vocatur. Hujus rei nomen religio est. Hujus rei nomen devotio est. Hujus rei nomen verum testimonium est. Quod ergo scelus faciebant qui de pietate confessos insuper occidebant? Illum et illum, ait iudex, iniquitatis, testis falsitatis, illum et illum et illum gladio animadverti placet. Ecce scelus. Audi et vocem pietatis: Deo gratias, dixit testimonium primus (a). Primus clausit testimonium victoria perpetua. Credo quod advenit Charitas Vestra, quando Sanctorum passio legebatur, qui primus confessus est; primus vocabatur ante novissimum; victoria in fine perpetua. O victoria sine labe! o finis sine fine! Quid est enim victoria perpetua, nisi victoria sine fine? Hoc est vincere carnis illecebras, vincere perversi iudicis minas, vincere corporis dolorem, vincere vitæ amorem. Dicam si potero, Domino adjuvante, fratres mei, quod sentio: in sanctis Martyribus amor vitæ amore victus est vitæ. Qui acclamastis, intellexistis, sed propter eos qui non intellexerunt, patimini me qui intellexistis,

et Balutium (tom. 1. Miscell. p. 14 edit. 1701.), qui in suis additamentis refert, Martyres sanctos famis atrocitate adhuc in custodia detentos occubuisse; siquidem iudex nonnullos saltem eorum gladio hic jubet animadverti. Baronius, et Ruinartus jam additamenta illa rejecerant Mensurii, et Cassiliani historiam improbant; non igitur abs re si auctor Donatista in uno falsus, etiam in cæteris falsus extiterit. Denique Codices Colbertinus, Compediensis, et Pratellensis quibus Ruinartus usus est, et additamentis illis destituuntur, at in actorum titulo inscribunt sanctos illos Martyres diebus locisque diversis sanguinem suum fuisse. Ex quo titulo etiam illud cognoscere datur, cur discretis anni diebus Sanctorum illorum memoria sigillatim ageretur Carbagine. Cassinensibus ergo codicibus acceptam referamus veridicam martyrii historiam, quæ et illorum codicum fidem astruit.

(a) Aliquid hic positum per figuram, quam rethores notatorem nominis dicunt, verba illi vincere, et victoria loties iterata forsitan evincunt. In sermone enim 325 de Fidentio et Victoria per eandem figuram dixit S. Doctor: « Initium a Fide, illis ad Victoriam. » Certum est autem unam ex his Martyribus Carbaginensibus nominari Victoriam, cui nisi mea me fallat opinio, antiquum hoc loco interpretatur Augustinus.

paulisper aperire quod dixi. Hoc dixi: in sanctis Martyribus amor vitæ amore victus est vitæ. Amando vitæ contempserunt vitam. Quia amando argentum contemnit argentum? Quis amando aurum contemnit aurum? Quis amando prædia contemnit prædia? Nemo contemnit quod amat. Invenimus Martyres, qui amaverunt vitam, et contempserunt vitam. Non pervenirent ad illam, si non calcarent illam. Noverant quod agebant, qui erogando acquirebant. Ne putetis eos, charissimi, consilium perdidisse, quando vitam amabant, et vitam contemnebant; non consilium perdiderunt. Semina spargebant, et messem querebant. Video agricolæ consilium, et cognosco in Martyribus sapientiam. Agricola amando triticum spargit triticum (a). Qui nescis quid faciat semina:or, forte corripies illum, et dicis: Quid agis, insane? quod tanto cum labore collegisti, proferas, spargis, ab oculis tuis auferas, in terram projecis, insuper olivæ? Respondet tibi: Amo triticum, ideo projicio triticum; si non amarem, non projicerem; ovescens volo, non percat. Ecce quod fecerunt Martyres nostri incomparabiliter sapientiores agricolis. Pauci enim grana spargunt seminatores, et colligunt multa messores. Sed et quod spargunt, et quod colligunt habet finem. Quod spargitur non est multum, multum est quod colligitur, tamen utrumque finitur. Et volebatis ut Martyres nostri spargerent vitam quandoque mortem fluiendam, ut acciperent vitam, quæ non habet mortem? Boni sœneratores, boni seminatores, qui multiplicat Deus est. Ipse multiplicat et in agro fruges; ipse quidquid de terra gignitur nutrit. Grana multiplicare Deus potest, Martyres suos servare non potest? Ecce dico vobis, audite quod audierunt. Audistis et vos modo cum Evangelium legebatur; quid eis promissum sit, accepistis: (b) Tradent, inquit, vos in conciliis, et in synagogis suis; flagellabunt vos, et ex vobis occident: dico autem vobis: Capillus de capite vestro non peribit, et in vestra patientia possidebitis animas vestras (Matth. x, 19; et Luc. xxi, 18, 19). Possidebitis, et non perditis. (c). Nemo enim ibi persequitur inimicus; nemo moritur amicus. Ibi eritis ubi perpetuus dies non habet hesternum præcedentem, nec crastinum consequentem. Ibi eritis boni sœneratores, quo vos diabolus sequi non potest. Ferte ad tempus; gaudete in æternum. Dura sunt quæ toleratis, sed magnum fructum habet quod seminatis. Legite quid de vobis, cum seminaretis, dictum est: *Erunt ibant et fiebant mittentes semina sua* (Psal. cxxv, 6, 7). Quo fructu? quo fine? qua consolatione. *Venientes autem venient in exultatione por-*

(a) Eandem hanc similitudinem reperies serm. 551. n. 1.

(b) Duo Scripturæ testimonia hoc loco permixta sunt, quavis de Evangelio eo die in liturgia posito se dicere profiteatur Augustinus. Scilicet hoc illud est, quod cum Cl. Sabatier (pæfat. ad vers. Antiq. Biblior.) annotavi in primo sermone, SS. Patres non semper recte esse Scripturæ textus ex libris, sed quandoque solum retinuisse verborum sensum, quandoque compendium exhibuisse, quandoque prout suggererat memoria protulisse, quandoque etiam textus similes confudisse, quod factum hic rides.

(c) Hanc sententiam sextentis in locis iteratam reperies, præsertim in sermonibus de Martyribus.

tantes manipulos suos. De manipulis istis coronæ sunt. Celeberrimus ergo Martyrum dies honorando Martyrum passiones, non amando postiones. Conversi ad Dominum, etc.

SERMO VII.

De Sancto Joanne Baptista.

Est hic Sermo in quatuor codicibus MS. Cassinensibus, in Cod. videlicet n. 12, et in tribus lectionariis sæculi XII. constanter Augustino nuncupatus. In bibliotheca vero Leopoldina Blandinii tribuitur auctori anonymo. Sermonis exordium excerpti ex cod. 12, brevium enim legitur in Leopoldina, et lectionariis forsan ex eo, quod alienum tantisper visum fuerit ab hac festivitate. At clausulam a lectionariis positam retinui, ne mutilus prodiret sermo; Codex enim 12. clausulas loco subdit questionem de verbo et voce, quæ et lacunis intercepta, et insoluta omnino ab incurioso librario relicta fuit. Cæterum hujusmodi immutationum in lectionariis frequentium exempla passim afferunt Editores Maurini, qui in serm. 41. de verbis Isaïæ. c. 53. hæc scite annotant: « Nam qui in Ecclesia legendi essent Augustini tractatus, necessarii plerumque decurtabantur, usque exordium aptabatur, et idonea conclusio. » Possidii Indiculus plures enumerat (c. 8. 9. 10.) de hac festivitate sermones, quos inter accensendos esse hunc, et sequentem confirmant jam edita Maurini Tom. V. n. 288, 293. et seqq.; nam cum iis sæpe coherent horum sermonum verba, et sententiæ. In illa autem editione hunc inseres post Sermonem 293, etique VIII. de Nativitate S. Joannis Baptistæ.

QUONIAM (a). Voluit Dominus hodierno die reddere Charitati Vestræ vocem et præsentium nostram, et hoc fecit ipse non secundam dispositionem nostram, sed secundum voluntatem suam, agimus ei gratias vobiscum, et reddimus vobis sermonis obsequium, quod est ministerium nostrum, in quo nos servire vobis et oportet, et decet. Vestrum est autem, charissimè, dispensationem quæ levementur servorum Dei accipere cum charitate et illi gratias agere nobiscum (b), qui nobis donavit hunc diem simul agere vobiscum. Unde ergo loquimur hodie, nisi de illo cuius natalis est hodie? Joannes ergo sanctus natus de sterili, Præcursor Domini nati de Virgine, factus est Domini sui saluator, ex utero annuntiator. Hic Joanni mater sterilis, quæ parere non noverat, Salvatoris autem mater virgo unde pareret non habebat: genuit sterilis præconem, virgo peperit judicem. Sed multos præcones Dominus ipse Jesus Christus ex utero virginis venturus ad homines præmiserat ante se. Omnes Prophetæ ab ipso præmissi sunt, sed ipse in illis loquebatur; qui venit post illos erat

(a) In Leopoldina, et lectionariis exordium sic se habet: « Sollemnis dies hodie, fratres charissimi, de Nativitate S. Joannis Baptistæ, et præcursoris Domini illuxit. Quid, inquam, et primæ admiror, o charissimi, nativitatem Salvatoris, an Præcursoris? Hic Joanni mater sterilis, quæ parere non noverat, etc. »

(b) Fortasse hæc verba indicant se loqui ex tempore, et extra suam Ecclesiam: nimis enim officiose diceret, si tuos alloqueretur

ante illos. Cum ergo multos præcones ante se miserit Dominus, quid tantum iste meruit? quid tantæ excellentiæ amplius habuit, cuius natalis hodie commendatur? Nam neque hoc sine signo ejusdem magnitudinis est ut non lateat dies natalis ejus, sicut non latet dies natalis Domini ejus. Alii Prophetæ quando nati fuerint ignoramus, de Joanne nescire non licuit quando natus sit. Etiam hinc magnum ipsius meritum apparuit, quia cæteri prænuntiaverunt Dominum, et videre desideraverunt, et non viderunt, et si viderunt in spiritu, futurum viderunt; præsentem autem non hic fuerunt ut viderent. Dicit autem ipse Dominus de illis ad Discipulos suos, quia *Multi prophetiæ, et justi voluerunt videre quæ videtis, et non viderunt, et audire quæ auditis, et non audierunt* (Matth. xiii, 27). Nuquid non ipse illos mittebat? Sed erat in omnibus desiderium, si fieri posset, videre hic in carne Christum. Sed quia præcesserunt moriendo, sicut præcesserant nascendo, non hic eos Christus invenit, sed tamen eos in æternam vitam Christus redemit. Et ut noveritis quale circa omnes desiderium erat videre hic Christum, recordamini senem illum Simeonem, cui non pro parvo bono nuntiavit Spiritus Dei, quod non es et exiturus de hoc sæculo, nisi vidisset Christum. Natus est Christus; cognovit illum infantem in manibus matris, accepit, tenuit in manibus, cuius Divinitate ipse portabatur; et tenens in manibus infantem Verbum, benedixit Deum dicens: *Nunc dimittis, Domine, servum tuum in pace, quoniam viderunt oculi mei salutare tuum* (Luc. ii, 29). Prophetæ ergo alii non hic viderunt Christum, Simeon infantem vidit; Joannes conceptum agnovit, et salutavit: Joannes annuntiavit et vidit, digito demonstravit, et dixit: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. i, 29). Excellentior ergo iste omnibus cæteri. Audi de illo testimonium Domini, ubi se illi prætulit, nominem alium. Valde magnus erat cui qui se præferretur, præter Christum, non erat. Proinde ipse Dominus ita dicit: *In natis mulierum nemo exortit major Joanne Baptista* (Matth. xi, 11). Et ut se illi præponeret, secutus adjunxit: *Qui autem minor est in regno cælorum major illo est*. Se dixit minorem, et majorem; minorem nascendo, majorem dominando; minorem ætate, majorem vero majestate. Post Joannem natus est Dominus. Sed in carne, sed de Virgine, ante illum autem *In principio erat verbum*. Magna res post Joannem Christus, et tamen Joannes per Christum: *Omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil* (Joan. i, 1). Quare ergo venit Joannes? Ostendere viam humilitatis, ut præsumptio hominis minueretur, gloria Dei augetur. Venit ergo Joannes magnus commendans magnum; venit Joannes mensura hominis. Quid est mensura hominis? Plusquam Joannes nullus homo esse poterat: quidquid Joanne plus erat, jam plusquam homo erat. Si enim mensura magnitudinis humanæ fuerat, terminata in Joanne, non invenirebas jam hominem majorem, et tamen invenisti majorem, consistere Deum, quem profecto homine potuisti invenire majorem.

Joannes homo, et Christus homo; sed Joannes solum homo, Christus Deus et homo. Secundum quod Deus est, ipse fecit Joannem; secundum quod homo, natus est post Joannem. Sed tamen ille præcursor Domini sui Dei et hominis quantum se humiliat videte: quo nemo exurrexit major inter natos mulierum interrogatur, utrum ipse esset Christus? Tam magnus erat, ut possint falli homines: dubitatum est de illo, utrum ipse esset Christus, et ita dubitatum est ut interrogaretur. Jam si esset filius superbia, non doctor humilitatis, apponeret se hominibus errantibus, et non ageret ut id putarent, sed jam quod putabant, acciperet. Forte nimium illi erat velle persuadere hominibus, quod ipse esset Christus? Si conaretur persuadere, ei non crederetur: remansisset abjectus et dejectus, et inter homines contemptus, et apud Deum damnatus. Sed non illi opus erat persuadere hominibus, jam videbat eos hoc putare; acciperet errorem illorum, et augeter honorem suum. Sed absit hoc a fideli amico Sponsi, ut se pro illo ab sponsa diligi vellet. Confessus est se non esse quod non erat, ne perderet quod erat. Non enim erat ille Joannes sponsus; nam cum interrogaretur, ait: *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi stat, et audit eum, et gaudio gaudet propter vocem sponsi. Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam: qui autem venit post me, major me est (Joan. III, 29).* Quantum major? Cujus non sum dignus corrigiam calceamenti solvere. Videte quantum minor esset, si dignus esset; quantum se humiliaret, si hoc diceret: Major me ille, cujus ego dignus sum corrigiam calceamenti solvere; dignum enim se curvare ad pedes ejus dixerat. Nunc autem quam multum commendavit humilitatem, quando et ipsis pedibus, imo calceamenti ejus indignum se dixit! Venit ergo Joannes docere superbos humilitatem, annuntiare viam poenitentiae. Venit vox ante Verbum. Quomodo vox ante Verbum? De Christo enim dicitur: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum; hoc erat in principio apud Deum (Id. I, 1).* Sed ut veniret ad nos, Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis. Ergo quia Christum Verbum audivimus, quia vox Joannes est audiamus. Nam dum diceretur illi: *Tu quis es?* respondit: *Ego sum vox clamantis in eremo: parate viam Domino, rectas facite semitas ejus.* Audiamus Joannem clamantem, et paremus viam Domino, veniat ad nos Verbum (a), quo-

(a) Quæ sequuntur ex lectionariis, et ex Leopoldino Codice exscripta fuerunt. Codex enim n. 12 loco hujus clausulæ hæc subdit: « Paululum ergo, charissimè, paululum, quantum dat Dominus, de verbo et voce tractemus. Christus verbum est, Verbum quod non sonat et transit, et vox est, non verbum; Verbum ergo Dei, per quod facta sunt omnia, Dominus noster Jesus Christus est. Vox clamantis in eremo, Joannes est. Quid est prius, vox, an verbum? Videamus quid est verbum, et quid est vox, et illi videmus quid sit prius. Quid putatis esse verbum, et fratres? Omittamus illud verbum Dei, per quod facta sunt omnia; de verbis nostris aliquantum loquamur, si possumus de his ad summam capere gradus simplicis similitudinis. Verbum Dei, per quod facta sunt omnia, quis reprehendit? quis dignus, qui vel cogitare possit, necdum conceptum paululum? Ergo illius Majestatem ineffabilem, et æternitatem, et cum patre coæternitatem ponamus, ut

niam Omnis caro sanum, et claritas hominum, ut florent. Fanum aruit, flos decidit; Verbum autem homini manet in æternum (Isai XL, 7, 8).

SERMO VIII.

De Sancto Joanne Baptista.

Appellationem hanc, Fratres charissimi, initio sermonis positam Maurini Editores annotarunt (serm. 243. Append. T. 5.) in spuris Sermonibus solemnem, et consuetam esse. At cum hic manifeste seæ prodal Augustinus, dicere præoptarem exordium in lectionariis n. 115 et 125, a quibus exscripti immutatum fuisse ea ipsa ex causa, quam a Maurinis Patribus in præcedenti mutuum sumpsit. Quod si ibi sorte datum, ut germanum principium delegerem, de clausula autem ambigerem, hic e contrario anceps mihi exordium est, clausula vero certissima. Permagnum autem faciendum sermonem hunc ea docent, quæ sub finem posita sunt; nam superstitionem in pervigilio festivitatis hujus a plebe servari solitam monent, quam nullus huc usque ejusdem S. Doctoris sermo indicaverat. Incassum hunc quæsi in Bibliothecis edilis, quem in Maurinam editionem transferre poteris sub num. 205, et vonus erit de Nativitate S. Joannis Baptistæ.

I. Fratres charissimi, natalem hodie magni hominis celebramus; et vultis nosse quam magni? Nemo, inquit Scriptura, surrexit major inter mulierum natos Joanne Baptista (Matth. XI, 11). Hoc de illo dixit Virginis natus; hoc testimonium perhibuit testi suo; hæc sententiam protulit Judex de præcone suo; sic voluit Verbum honorare vocem suam; sicut nostis, et audistis hodie etiam in Sermone (a) martino.

II. Verbum Christus est; vox Joannes. Quoniam de Christo scriptum est, quia *In principio erat Verbum (Joan. I, 1).* Joannes autem cum de se ipso loqueretur: *Ego sum, inquit, vox clamantis in deserto (Ibid. 23).* Verbum ad cor pertinet; vox ad aurem. Quando vox fuerit ad aurem, et verbum non perducit ad mentem, habet inanem usum, sed non habet utilem fructum. Ut autem nascatur in corde meo Verbum, voce non indiget; ut autem perferatur ad tuum cor, quod in corde meo jam natum est, ministerium vocis assumit. Potest ergo verbum vox (forte vocem. Sed in Codicibus vox) præcedere, sed non potest Verbum sine voce procedere. Ad hoc vox creatur, non ut Verbum, quod noverat, gignat; sed ut quod erat emittat. Hoc ergo quod de Verbo, et voce diximus, id est, Christo, et Joanne, videamus quale Christus Verbum, qualis sit et Joannes vox. *In principio erat Verbum. Ubi erat? Et Verbum erat apud Deum.* Quantum ante nos! Quantum supra nos! *Et Verbum caro*

et credendo videre mereamur. Quis porro non videt tot lapides hic sine calce positos, et confusim in aggerem reductos, ne imaginem quidem turguril mentis oculis exhibere?

(a) Patet sermonem fuisse habitum in Officio vespertino; quisnam vero sermo fuerit mane habitus hariolari non aufferem. nullus enim sermo est de Joannis nativitate, in quo Augustinus illud Evangelii testimonium non protulerit, et nominibus testis, præconis, et vocis Joannem non decoraverit.

factum est, ut habitaret in nobis (Joan. 1, 1 et 14). Et hoc unde sciremus, si vocem non audiremus? Ambulabat enim inter homines Christus mortali jam carne vestitus, et tamen veniebant homines ad Joannem, et dicebant ei: Tu es Christus? respondebat Joannes: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Ibid. 29). Audite illum, agnoscite illum; ipsum precedo, ipsum annuntio. Mementote quid dixerit: Ego sum vox clamantis in deserto: parate viam Domino; Non mihi, sed Domino. Quando enim ego clamo, illum annuntio; quoniam vox preconis, adventus est Judicis. Quando autem venerit ille, quem ego annuntio et in vestro corde requieverit, illum oportet crescere, me autem minui (Id. III, 30). Nostis enim? (a) Dixerunt novimus. Quoniam Verbum quando adjumento vocis arrepto per semitas arctius in regionem cordis influxerit, verbum illud in corde crescit, in aure vox deficit. Non enim permanet sonus, qui percussit aurem; quia non permanet infinitus, quia descendit ad mentem. Hoc quare? quia illum oportet crescere, me autem minui. Baptizat Joannes, baptizat et Christus. Dictum est Joanni: Super quem videris Spiritum descendentem sicut Columbam, et manentem super eum, ipse est, qui baptizat in Spiritu sancto, et igne (Matth. III, 15). Nostis hoc, fratres. Factum est quando baptizatus est Christus. Ecce jam toto orbe terrarum, ipse est, qui baptizat. Crevit ubique baptismum Christi; baptismum vero Joannis quamvis habeat mysterium in reoordatione præteriti, non tamen habet mysterium in celebratione præsentis. Cessavit baptismum Joannis, et crevit baptismum Christi: Unde et dicit: illum oportet crescere, me autem minui. Hanc sententiam et in nativitatibus amborum, et in passionibus invenimus. Quamvis enim de Joanne dixerit Joannes, hoc est, Joannes Evangelista de Joanne Baptista; quamvis dixerit de eo: Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes; hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine (Joan. I, 6); hodie tamen natus est, fratres, quando nox crevit, et minui incipit dies. Christus vero hyemali solstitio, sicut nostis, natus est, quando in luctum lucis noctis incipiunt damna transferri: Quoniam fuimus aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ephes. III, 8). Quare sic nati sunt? Quia illum oportet crescere, hunc autem minui. In passionibus etiam: Joannes decollatur gladio; Christus autem exaltatur in ligno. Ille vero erigitur, iste vero prosternitur. Iste ut minnatur est capite truncatus; ille vero ut crescat, in crucis patibulo est exaltatus. Illi vero duo, Dominus, et servus. Dominus in patibulo crucis, servus in decollatione mortis; unde et dicimus: illum oportet crescere, hunc autem minui. Non immerito, quantum arbitror, etiam ætates in Parentibus eliguntur. Parit enim Joannem mulier grandæva, Christum Virgo Juvencula. In utero portabatur Virginis, et in cœlis adorabatur ab Angelis. In tum desperata editi sterilitas, illum intacta virginitas. Postremo illum: Juvenc-

(a) Fortasse hæc duo verba ab exceptoribus notata sunt. Dixerunt Nocturus

cula crescent, istum senecta deficiens. Illud autem, quale est, fratres mei? quanta est hujus hominis dignitas quod nasciturum, sicut Dominum Christum, Angelos parentibus nuntiavit? Quare hoc meruit? Quia nemo surrexit major inter mulierum natos Joanne Baptista (Matth. XI, 11). Sicut enim vos scitis, Gabriel angelus et ad Virginem Mariam mittitur, promittitur utrique filius, accipit ab utraque responsum. Respondit Zacharias ad Angelum filium promittentem: Unde hoc sciam? Ego enim sum senex, et uxor mea sterilis, et provecta in diebus suis (Luc. I, 18). Respondit et Maria: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco (Ibid. 34)? Ambo de naturæ lege desperant, adhuc, credo, nesciebant, [accedente dono gratiæ Dei, legem cessare Naturæ.] Ergo ambo (a) de dubitatione respondent, et tamen ille punitur, ista benedicitur. Illi dicitur: Ecce eris tacens. Mariæ dicitur: Benedicta tu inter mulieres (Ibid. 42). Zacharias amittit vocem; Maria concipit Verbum. Post hæc vero quid? Verbum caro fit in Virgine, et vox nascitur de tacente. Joannes natus reddit patri vocem; pater loquens dat filio nomen. Mirantur omnes, stupescunt omnes, et inter se murrunt aliena miscentes. Dicunt sibi: Quid putas erit pater iste (Ibid. 66)? De Evangelio loquamur (b), Etenim manus Domini erat cum illo. Quid putas erit qui sic cœpit; adhuc tacitillus est, et jam magnus est; et si iste qui modo cœpit, magnus erit, qui semper erat, quid erit? Ille, quem Joannes adhuc in secreta materni ventris inclusus etiam ipsum jacentem in thalamo uteri virginis agnovit, et quia nondum poterat vocibus, motibus salutavit. Ille ergo quid erit? Vultis scire quid erit? breviter dicam, audite Prophetam: Ipsa inquit, Dominus universæ terræ vocabitur (Isaï. LIV, 6). Beati ergo Joannis Dominici præcursoris, hominis magni natalem diem festis cœlestibus celebrantes orationum ejus auxilia postulemus. Quia enim sponsi amicus est, potest etiam et nobis præstare, ut ad sponsam pertinere possimus, ut ejus gratiam invenire mereamur.

III. Sed si volumus invenire ejus gratiam, non faciamus natali ejus injuriam. Cessent religiones sacrilegiorum, cessent studia, atque joca vanitatum; non sint illa, qua fieri solent, non quædam jam in dæmonum honorem. Sed adhuc tamen secundum dæmonum morem. Hesterno die post vesperam putrescentibus flammis antiquis more dæmoniorum tota civitas flagrabat, atque putrescebat, et universum aërem funus obduxerat. Si parum attenditis Religionem, saltem injuriam cogitate communem. Scimus, fratres, hæc a pauperibus fieri, sed a majoribus fieri prohiberi debuerant. At enim quidam: Qui non vetat peccare, cum potest, jubet quidem. Fratres, in nomine Domini, et Dei nostri Jësu Christi, quia proficit Ecclesia per annos singulos, ista utique, et om-

(a) Vide Serm. 291. n. 3. ubi distincte exponitur hæc sententia; ordo in matutino sermone fusius de ea pertractaverat, quam breviter innuere hic tantum voluit.

(b) Liturgia illius Ecclesie idem Evangelium præscribebat, quod hodie in Missa legitur.

nis diminutio tendit ad nihilum, sed nondum ita consumpta sunt, ut securi tacere possimus. Nihil est vetustas et novitas, nisi pervenerit ad debitos fines, et vetus superstitio consumatur et nova religio perficiatur; Per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est honor et gloria, et potestas, una cum Deo Patre omnipotente, et cum Spiritu sancto, nunc, et semper, et per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO IX.

De Evangelio Luc. xvii, 4. Dimitte, et dimittetur tibi.

Ex Codice Ms. n. 170, cui titulus: S. Augustini Opera T. IX; hunc exscripsi tractatum (sic enim inscribitur in Codice) aliis jam editis permixtum in Codice illo contentis. Augustinus de hoc ipso Lucæ capitulo alius locutus fuerat ad mensam S. Cypriani, præsentem Comite Bonifacio, ut testatur sermo 114. Editionis Maurinæ, post quem locandus hic noster erit. Collatis autem in se his duobus, una eademque manus recognoscitur. Hunc in Bibliotheca editis non reperi. Elucubratus vero fuisse opinor post annum 429, postquam divus Prosper ad Augustinum scripserat de hæresi Semipelagianorum jam in Gallia gliscente, qua gratiam ad initium fidei necessariam inficiabantur presbyteri Massilienses; nam, occasione arrepta a laudibus Dei, sibi ipsi quæstionem movet, num primitiæ fidei sint a Deo? quam ex Apostolo ad Philipp. confirmat. Cæterum egregius sane sermo est, continetque maximi momenti doctrinas ad fidem, et mores spectantes.

PRÆCEPTUM saluberrimum audivimus de sancto Evangelio tu dimittamus fratri, qui in nos peccaverit. Ne sufficiat hoc semel fecisse, sed quotiescumque peccaverit dimittendum esse, si veniam postulabit: hoc ergo ait: *Si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te dicens: Pœnitent me; dimitte illi (Luc. xvii, 4).* Non septies in die intelligas, ergo quotiescumque; solet enim numerus septenarius pro universitate poni. Unde est illud: *Septies cadet justus, et resurget (Prov. xxiv, 16)*; id est, quotiescumque fuerit aliqua tribulatione humiliatus, non deserit, sed ab omnibus suis tribulationibus liberatur. Inde etiam est illud: *Septies in die laudabo te (Psal. cxviii, 16)*. Hoc est enim *Septies in die* quod est semper. Hoc ergo *Septies in die* quod alibi dicitur: *Semper laus ejus in ore meo (Id. xxxiii, 2)*. Non enim laudes Domini lingua tantummodo personamus, et quando tacemus non laudamus. Plane in omnibus bonis cogitationibus nostris, in omnibus actibus, et bonis moribus nostris illum laudamus, a quo hæc nobis accepisse gaudemus. Videmus enim etiam Apostolos petere, ut augeatur eis fides (Luc. xvii, 5). Numquid primitias fidei ipsi sibi dederunt, et augmentum a Domino petiverunt? Absit. Ille ergo petierunt, ut qui inchoavit ipse perficiat, secundum Apostolum: *Quoniam qui in vobis opus bonum cepit, perficiat usque in finem (Philipp. i, 6)*. Et quod cantavimus modo (a) quid aliud demonstrat, charissimi: *Deduc me, Domine, inquit, in via tua, et ambulabo in veritate tua (Psal. lxxxv, 11)*. Non ait: *Adduc me ad viam tuam*; nam et hoc ipse facit; sed non, cum adduxerit, dimittat. Parum ergo est ad viam adduxisse, nisi sequatur, in via deduxisse, et ad patriam perduxisse. Cum ergo bona omnia habeamus a Deo,

(a) Ex tribus lectionibus in Liturgia positus eo die duas solam commemorat, secundam de Psal. 83. v. 11., tertiam de capite 17. Luc., de quo sermociatur; primam vero omisit, nisi forte illis verbis: *videmus etiam apostolos petere ut augeatur eis fides*, innuere voluerit lectum fuisse de Ep. ad Philipp., cuius attulit testimonium.

SANCT. AUGUST. XI.

in bonis omnibus operibus nostris quando datorem bonorum omnium cogitamus, Deum sine fide laudamus; cum autem Deum, si bene vivimus, sine fide laudamus, *Benedicamus Dominum in omni tempore, et semper laus ejus propter hoc in ore sit nostro (Psal. xxxiii, 2)*. *Septies, inquit, in die laudabo te*, septenario numero universitatem significans. Ergo si septies in die frater tuus peccaverit in te, et veniens dixerit: *Pœnitent me; dimitte illi*. Non tibi sit tadium semper ignoscere pœnitenti. Si non es debitor, impune esses molestus exactor; cum vero debitor habebas debitorem, et tu ejus sis debitor, qui non habet debitum, vide quid facias cum debitore tuo; hoc enim Deus facturus est cum suo. Audi, et time: *Lætetur, inquit, cor meum, ut timeam nomen tuum (Id. lxxxv, 11)*. Si lætaris quando tibi dimittur, time ut dimittas. Quantum enim timere debeas, idem ipse Salvator ostendit proponens servum illum in Evangelio, cum quo rationem Dominus fecit, et invenit eum debitorem centum millium talentorum; *Jussit eum venundari, et omnia quæ habebat, et reddi (Matth. xviii, 32)*. Ille provolutus ad pedes Domini sui orare cepit, ut acciperet dilatationem, et meruit remissionem. Ille autem extens a facie Domini sui, omni sibi debito relaxato, invenit etiam ipse debitorem suum conservum suum, qui ei debebat centum denarios, et oborto collo cepit trahere ad solutionem. Quando ei dimissum est, lætatum est cor ejus; sed non sic ut timeret nomen Domini Dei sui. Servus dicebat conservo quod servus dixerat Domino: *Pœnitentiam habe in me, et reddam tibi*. At ille: *Non: hodie reddis. Renuntiatum est patrifamilias; et quod nostis, non solum minatus est ei quod deinceps non esset remissurus (a), si debitorem inveniret, sed totum quod relaxaverat, in caput ejus replicavit, et reddere eum quidquid donaverat jussit. Quomodo ergo timendum est, fratres mei, si est in nobis fides, si credimus Evangelio, si mendacem Dominum non putamus? Timeamus, observemus, caveamus, dimittamus. Quid enim perdis ex eo, quod dimittis? Veniam das, non pecuniam; quanquam et in ipsa eroganda pecunia, aride arbores non esse debetis. In eroganda pecunia, indigentibus tribuis; in danda venia, peccanti ignoscis; utrumque Dominus videt, utrumque remunerat, utrumque uno loco commendavit: *Dimittite, et dimittetur vobis, date et dabitur vobis (Luc. vi, 37)*. Tu autem nec ignoscis, nec erogas; tenes iram, servas pecuniam. Observa iram, ubi non possis liberari per pecuniam: (b) *Non proderunt thesauri iniquis*: non est ista mea, sed divina sententia. Noverunt qui legerunt. Legi ut dicerem, credidi ut loquerer: *Non proderunt thesauri iniquis (Prov. x, 2)*. Videntur prodesse, sed non proderunt. Forte in presenti? forte; si tamen aliquid prosunt; sed in die illo non proderunt. Teneantur et non proderunt; contemnantur et proderunt. Justitia tunc bene uteris si amaveris, quia si non amaveris, non habebis fortitudinem, temperantiam, castitatem, charitatem. Aliis animi bonis bene uteris si amaveris; pecunia tunc bene uteris, si non amaveris. Postremo pecunia*

(a) Quamvis in Evangelio id non legatur, Augustinus tamen ad moralem locum insinuandum deducit illatione legitima, et tanquam in Evangelio positum reputat; unde etiam in Ser. 5. n. 2. Editionis ex eadem deductione loquens dixit: « Caveant ne si quis in illos peccaverit, et « noluerint ipsi dimittere, non solum deinceps non illis « dimittatur, sed etiam omnia, quæ dimissa fuerant, re- « plicentur. »

(b) Vide juxta Sixti Senensis criticem Augustini genus dicendi mixtum quam plurima secum rajens aliquando, quod lectorem, et familiarem, et acutum, et attentum, et bene memorem requirit. (Bibliat. Sanc. Voc. Aug.) Etenim cum docuisset iram temperare quem elemosynæ liberare non possent, occasione data prius de usu divitiarum loqui autumavit, ut postea a contrariis primam illam sententiam firmaret, resumens ab his verbis periodum, quam producta quidem digressionem abruperat: hæc dicit cum vis pecuniam servare, etc.

(Trente-deux.)

si amatur, in caelo servetur. Si timendum est ne amittatur, loco tutiore custodiat. Neque enim in conservanda pecunia silem tibi servat servus tuus, et fallit te Dominus tuus. Non cum dicentem audis: *Thesaurizate vobis thesaurum in caelo?* Ecce non tibi praecepit perdere, sed migrare: *Thesaurizate vobis thesaurum in caelo, quo fur non accedit, neque linea corrumpit; ubi enim est thesaurus tuus, ibi et cor tuum* (Matth. vi, 20, 21). In terra thesaurizas, in terra cor ponis. Quid futurum est in terra cordi tuo? Tabescit, putrescit, cinere cit. Sursum leva quod amas, et ibi ama, et noli putare hoc te recepturum esse quod ponis. Ponis enim mortalia, recipies immortalia; ponis temporalia, recipies aeterna; ponis terrena, recipies caelestia; postremo erogas quod tibi dedit Dominus tuus, et mercedem accipies ab ipso Domino tuo. Sed dices: Quomodo sum in caelo positurus, per quas machinas cum auro, et argento meo sum ascensurus in caelum? Quid queris machinas? Migra (a). Laturarii tui pauperes sunt, et per contritionem mundi facti sunt laturarii. Postremo trajectivum facis; hic das, et ibi accipis. Prorsus si hic dederis, ibi accipies, et cui dederis, ab illo accipies. Non tibi modo veniat in mentem pannosus quisque mendicis; sed veniat in mentem, *Quando uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (Id. xxv, 40). In paupere accipit, qui pauperem fecit; a divite accipit, qui divitem fecit; quod enim dedit inde accipit; de suo das Christo, non de tuo. Quid enim te iactas, quia hic multa invenisti? Re cole qualis venisti. Cuncta hic invenisti, et multis inventis si male uteris, superbia tumuisti. Nonne de ventre matris nudus existi? Da ergo, da, ne perdas quod habes. Si dederis, ibi inventurus es; si non dederis, hic relicturus es; tamen dederis non dederis, migraturus es. Sed aliquando, etsi nugatoriam et improbandam et respiciendam ab auribus fidelium, tamen habet aliquam excusationem avaritia nolens erugare pauperi ex eo quod abundat. Dicit enim sibi: Si dedero, non habeo: et multum dando, egebo; et postea requiram a quo et ipse accipiam; debet mihi abundare non solum ad victum, et tegumentum, et domui meae, et familiae meae, sed etiam propter bonos casus, ut habeam quid calumniatori impendam, ut habeam unde redimam; casibus plene sunt res humanae, debeo mihi servare unde me possim liberare. Haec dicit cum vis pecuniam servare. Quid dicturus es quando peccanti non vis dare veniam? Si pecuniam piget erogare indigenti, ergo veniam poenitenti. Quid perdis si dederis? Novi quid perdas, novi quid amittas; video, sed bono tuo amittis. Amittis iram, amittis indignationem, amittis de corde odium fratris. Maveant illi ista? ubi eris? Ira, indignatio, odium permanent; quid de te facit? Quid mali de te non fecit? Audi Scripturam: *Qui odit fratrem suum, homicida est* (Joan. v, 15). Ergo et si septies in die peccaverit in me, dimittam illi? Dimitte, Christus hoc dixit, veritas dixit cui cantasti: *Deduc me, Domine, in via tua, et ambulabo in veritate tua*. Noli timere, non te decipit. Sed nulla, iniquis, erit disciplina; impunita erunt semper quaecumque peccata; delectat enim semper peccare, quando te ille qui peccat cogitat semper ignoscere. Non est ita. Et disciplina vigilet, et benevolentia non dormitet. Quid enim putas malum pro malo te reddere, cum peccanti dederis disciplinam? Absit. Bonum pro malo reddis, et tunc non bene facis si non dederis. Aliquando quidem etiam ipsa disciplina mansuetudine temperatur, data tamen est. Sed non aliud est eam negligentia extinguere, aliud mansuetudine temperare? Vigilet disciplina, ignosce et cede (b). Videte ipsum Dominum,

(a) Vocem hanc *laturarii*, et aliam *trajectivum* solemniter Augustino fuisse demonstrant Maurini. Vide Ser. 18. n. 4. serm. 38. n. 9. serm. 60. n. 8, etc.

(b) En excursu alio abruptam periodum, ad quam redit per illa verba: *sed quia ubi datus de disciplina*.

audite ipsum Dominum, cogitate cui quotidiani mendici dicimus: *Dimitte nobis debita nostra* (Matth. vi, 12). Et tardia pateris quando tibi frater a sidue dicit: *Ignosce mihi poenitenti*. Tu quoties hoc dicis Deo? tacet ab hac supplicatione in omni oratione. Numquid vis ut dicat tibi Deus: *Ecce heri ignovi, nudius tertius ignovi, per tot dies ignovi, quoties adhuc ignosco?* Non vis ut dicat tibi: *Semper cum illis verbis venis, semper dicis: Dimitte nobis debita nostra*: semper pectus tundis, et tanquam ferrum durum non corrigis? Sed quia egebamus de disciplina, numquid non dimittit nobis Dominus Deus noster, quia ex fide dicimus: *Dimitte nobis debita nostra?* Et tamen quomodo vis dimittat nobis, quid de illo dictum est? quid de illo scriptum est? *Quem enim diligit Deus corrigit*; sed forte verbis? *Flagellat autem omnem filium, quem recipit* (Hebr. xii, 6). Ne indiget peccator filius flagellatus corripit, et ipse unicus sine peccato dignatus est flagellari. Ergo da disciplinam, sed ex corde dimitte iram. Sic enim ait et ipse Dominus, cum de illo ageret debitore, cui replicavit omne debitum, quod inhumanus fuerit in conservum: *Sic et vobis, inquit, faciet Pater vester caelestis, si non dimiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris* (Matth. xviii, 35). Ubi Deus videt, ibi dimitte; inde noli perdere charitatem; exerce salubrem severitatem; dilige et cede; dilige et verbera. Aliquando enim blandiris et saevis. Quomodo blandiris et saevis? quia peccata non arguis, et illa peccata interfectura sunt eum, quem perverse parcendo diligis. Verbum tuum aliquando asperum, aliquando durum; quod est fursum, attende, quid est facturum. Peccatum cor vastat, interiora demolitur, animam suffocat, animam perdit: miserere, cede. Constituite vobis, charissimi, ante oculos, ut planius intelligatis, quod loquor, homines duos (a). Puerulus quilibet incautus volebat sedere ubi noverant in gramine latere serpentem. Si sederet, morderetur, et moreretur. Noverant hoc homines duo. Ait unus: *Noli ibi sedere; contemptus est. Ivit sedere, ivit perire*. Ait alter: *Non vult iste nos audire, corripendus, tenendus, avellendus, colapho est percutiendus, quidquid possumus faciamus ne hominem perdamus*. Ait alius: *Dimitte, noli ferire, noli offendere, noli laedere*. Quis horum misericors? Parcens, ut homo a serpente moriatur, an saevius, ut homo liberetur? Et sic intelligite, eos qui sunt vobis subditi corrigitis, moribus imponite disciplinam. Servate benevolentiam, de corde dimitte, inus non sit ira, quia ira illa recens festuca est, tenuis, et quasi contemptibilis. Ira recens turbat oculum tanquam festuca in oculo: *Turbatus est in ira oculus meus* (Psal. vi, 8). Sed festuca illa suspicionibus nutritur, productione temporis roboratur, ad trabem perventura est ista festuca. Inveterata ira odium erit; jam ubi odium homicidium erit: *Qui odit fratrem suum, homicida est*, inquit (b). Et aliquando homines habentes in corde odium, reprehendunt irascentes: *odium tenes, irascentem reprehendis? Festucam in oculo fratris tui vides, trabem in tuo non vides* (Matth. vii, 3)? sermo concludatur. Dominus invocetur, ut quod praecipit, donare dignetur: *Dimitte, et dimitteur vobis; date, et dabitur vobis* (c) (Luc. vi, 37, 38).

SERMO X.

In Dedicatione Ecclesiae

Ex codicibus Ms. n. 98, 113, 123 et 545, quorum duo inscribuntur collectiones sermonum Augustini, duo

(a) Eandem fere similitudinem posuit serm. 82. n. 2. Edit.

(b) Brevis quidem digressio, stylum tamen indicans Augustini. Vide Pope Blount Censura Auctor. pag. 271. edit. 1710. Sententiam autem eandem iterat Augustinus saepissime; praecipue serm. 5. 42. 82.

(c) In fine sermonis legitur in Codice, *explicit de Evangelio Luc. 17. Tractatus*.

vero sunt lectionaria variorum sermones complectentia. sermonem hunc exemplari, nomine Augustini insignitum, et tanto Doctore dignum. Sed et in Codice n. 2. Biblioth. Pomposianae Monasterii S. Benedicti Cortuariae Ferrariensis, cujus index completus in Archivio Casinensi inter Miscellanea asservatur, extat fol. 77 a ter. Hic idem sermo Augustino pariter nuncupatus, et in tres lectiones divisus, VI, VII, VIII. Codex vero ille est membranaceus in folio characteribus Latinis saeculo XI, exaratus, 79 habens paginas, et ad oram primi folii legitur recentiori manu annotatum. Iste liber est Monachorum Congregationis S. Justinæ de Padova, deputatus usui Conventus S. Mariæ de Pomposa, signatus n. 5. In editis Bibliothecis non reperi. In editione Maurina inseres post serm. 358, eritque IV, in Dedicatione Ecclesiae. Familiars autem in Augustini lectione, inspectis sententiis simul cadentibus, aliisque figuris, quas in deliciis habuit S. Doctor, non secus ac transitionibus, ambagibus, argutiis, quibus Auditores recreare solent, germanum Augustini partum recognoscent.

I. ADMONEO VOS, dilectissimi, ut demus operam, ut simus domus Dei, ut habeamus in nobis habitantem Dominum; nam si habeamus in nobis Deum habitantem, semper eum habebimus adiutorem. Congra- tulemur istis bonis operibus, quæ in suis fidelibus operatus est Christus, et unusquisque in quantum divinitus adjuvatur bonorum operum profectus iugiter imitetur. Hoc est autem necessarium, fratres, ut omnis ædificet domum Deo. Ædificet autem dives, ædificet pauper; ædificet sublimis, ædificet humilis; ædificet dominus, ædificet servus. Sed quomodo simul hæc dicimus et diviti, pauperi, et sublimi et humili, et domino et servo? Quandoquidem nec facultas illis æqualis, nec dignitas, nec potestas? Potest denique fiducialiter respondere dives, et dicere: Ædifico domum Deo, quia copiosam possideo facultatem. Respondet sublimis: Ædifico domum Deo, quia excelsam adeptus sum in saeculo dignitatem. Respondet dominus: Ædifico domum Deo, quia magnam habeo in sublimitate potestatem. Quam bene gaudemus in istis, qui nos laudant, et sermonibus, et operibus bonis! Sed ut isti nobis talia responderent, securus est dives de abundantia facultatum, attendit sublimis excellentiam honorum, considerat Dominus multitudinem subditorum. Audivimus ergo responsum divitis, audiamus et pauperis; audivimus responsum sublimis, audiamus et humilis; postremo audivimus responsum domini, audiamus et servi. Illi enim habuerunt quod promitterent, habent isti forsitan quod excusent. Dicit enim nobis sine dubio pauper: Quomodo possum domum Deo ædificare, qui sum inopia paupertatis strictus? Dicit nobis humilis: Quando possum fabricare domum Deo, qui sum ignobilitate dejectionis comprehensus? Deinde dicit servus: Quomodo possum fabricare domum Deo, qui teneor iugo servitutis obnoxius, et cum a domino meo vix diurni panis mihi prorogetur annonæ, ad ædificandum domum Deo nude mihi sufficiens potest esse substantia? Quasi videntur rationabiliter respondisse. Sed si responsionem nostram velint libenter accipere, nullatenus se ab ædificatione domus Dei poterunt excusare. Respondemus ergo primitus pauperi quod donaverit Dominus, ut ipse potius ædificetur dum ad ædificandum domum Deo salubriter admonetur. Audi quisquis de paupertate conquereris, et ideo ad ædificandum domum Dei te invalidum protestaris. Quare solum attendis paupertatem tuam, et despicias interiorum substantiam? Ibi enim domum Deo construere, ibi oportet te spiritualibus divitiis abundare: Proinde si pauper es inopia terrenæ facultatis, esto dives abundantia charitatis; non possides villam, possides sapientiam; non est nummus in sacculo, sit Deus in animo. Esto nitidus paupertate mentis, quod multo melius est, quam si pretiosis spleudeas indumentis; non habes deliciosos

cibos, quibus corpus pascitur, sint tibi boni mores, quibus anima saginatur: deliciosi enim cibi quod aliud noverunt, quam in corpore nutrire libidinem? boni autem mores sanctam in corde enutrivunt charitatem. Noli ergo pro magno querere divitias, quæ hic remanebunt; spirituales enim divitias si habueris, pauper non eris: imo si talis fueris, ut per corporales divitias spirituales inquiras, in eo vere dives eris, quia pauper laudabiliter eris: Sic vere domum Deo ædificabis, quia ipsa domus Dei tu eris. Ædificando quippe domum Dei non necesse est abundantia nummorum, quia non placet Deo numerositas solidorum, sed puritas animorum. Veram ergo domum Dei charitas ædificat, non facultas. Quod nobis donavit Deus respondimus pauperi; tempus est ut respondeamus et humili. Opponit enim nobis excusatione, quia nullum habuit in saeculo celsitudinis dignitatem.

II. Audi, et esto, charissime, humilis in corde, ut ob hoc existimes domum Dei ædificare te posse. II militas tua plus sit in voluntate, quam in necessitate. Esto humilis in corde, et incipiens in te domum Deo ædificare. Ipse enim dicit: *Super quem requiescit Spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et tementem verba mea (Isai. lxxvi, 2)*. Quanto ergo te fecit voluntas humilem, tanto te cognosce esse in sublimem; et in quantum servaberis humilitatem cordis, in tantum Deo sanctissima fabricabis.

III. Jam nunc servis respondeamus, qui dum nobis opponunt servitutis conditionem, putant sibi ad fabricandum domum Deo nullam suppetere facultatem. Audi quisquis es temporaliter servus, quisquis teneris quocumque jure dominationis obstrictus, qui quis conditione qualibet obnoxius, ut ædifices domum Deo esto servus, esto et liber. Esto servus humiliter obediendo, esto liber fideliter serviendo, esto servus Domini tui, et noli esse servus peccati. Cum servieris homini, Deum cogita, Dei præcepta conserva, Dei voluntati semper obtempera, a Deo mercedem bonæ servitutis expecta: custodi fidem, fuge fraudem, cognosce Deo te reddere rationem de omni opere tuo: non te faciat pigritia contemptorem, non segnitia negligentem. Ista fiet, ut dum bonam exhibes servitutem, a Deo recipies perpetuam libertatem. Sit ergo in tuo corpore libertas, quæ in se habet veras magnasque divitias, non quibus homo mortalis inflatur, sed ex quibus Deo domus delectabilis fabricatur. *Apud Deum enim, ubi non est servus neque liber (Galat. iii, 23)*, ille veram domum Deo ædificat, qui bonam conversationem in Dei timore conservat. Quantum existimo, fratres, donante Domino, pauperibus, humilibus, servisque respondimus, ut agnoscat ædificare se debere domum Deo non extra se, sed in se. Verumtamen quia et divitum et pauperum, et sublimium et humilium, et dominorum et servorum servi sumus in Christo, quia ipse hoc præcepit, qui primum hoc fecit, *Qui cum sit verus dives, pro nobis pauper factus est, ut illius paupertate nos divites essemus (2 Cor. viii, 9)*; cum sit verus Altissimus, *Humiliavit semetipsum pro nobis factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (Philip. ii, 8)*; cumque sit verus rerum omnium Dominus, semetipsum servus fecit, quando formam servi non solum pro nobis; verum ex nobis accepit. Ergo quia in Christo servi omnium sumus, sicut pauperibus, humilibus, et servis, ita divitibus, et sublimibus, et dominis debemus servitutem nostri reddere sermonis. Facilius enim solet et divites facultas inflare, et sublimes dignitas ventilare, et dominos potestas extollere. Proinde ipsi sunt sollicitius instruendi, ut studium quod habent in construendis Ecclesiis adhibeant semper operibus bonis, domumque veram Deo in semetipsis ædificent, cujus sancta ædificatio nulla vetustate concidat, nulla reprehensione succumbat. Vos ergo nunc alloquimur, vos in charitate ipsius nostri ædificatoris hortamur, qui divitiis abundatis, qui honoribus excellitis, qui dominatione potestatis gaudetis. Curam gerite, ut domum

Dei ædificetis in vobis non lapidibus, et lignis, sed moribus sanctis. Talis autem erit ædificatio vestra, qualis fuerit operatio vestra. Principaliter itaque estote stabiles in fundamento, et permanete in Christo. Deinde contra ipsam copiam, et abundantiam vestram custodite congruam in corde cautelam. Tunc enim ædificatis Deo veram domum, si nullum patiamini vestrae animæ detrimentum. Fugite superbiam, si non vultis pati ruinam; *Nolite sperare in incerto divitiarum* (1 Tim. vi, 17), et stabile semper habetis ædificii firmamentum. Divites estote semper in operibus bonis, ut non destructioni, sed ædificationi vestrae proficiant. Estote prout ad misericordiam, et nolite esse faciles ad rapinam. Facultas vestra non sit violenta; dignitas vestra non sit superba; potestas vestra non sit injusta. Omnes ergo fideles ædificate domum Deo bene vivendo. Attendamus, fratres, quid nos beatus Petrus admonet, et quomodo nobis curam hujus ædificationis injungat. Dicit enim: *Et vos tanquam lapides vivi superædificamini domus spirituales* (1 Petr. ii, 5). Ecce, fratres, in ista Ecclesia, quam cernimus, quomodo nobis placet lux, novitas, et firmitas. Proinde et nos, qui domus Dei sumus, bonis operibus luceamus, *Veterem hominem deponamus* (Ephes. iv, 22), et novum laudabiliter induamus; firmitatem quoque sanctæ charitatis indefessam jugiter habeamus. Ecce videmus columnas, quibus sunt superpositi parietes, videmus etiam lapides in ædificio sibi invicem coherentes. Qui sunt in domo Dei

columnæ, a quibus lapidum multitudo portatur, nisi viri spirituales, per quos multitudo fidelium gubernatur? Qui sunt lapides mutua sibi connexionione conjuncti, nisi omnes fideles, qui sunt unitatis vinculo colligati, qui habentes animam unam et cor unum in Deum, ædificant in semetipsis Deo habitaculum sempiternum? Coniungantur ergo lapides vivi lapidibus vivis in ædificio domus Dei; adhæreant sibi invicem sancti lapides, et insolubiliter socientur non admixtione calcis, sed dulcedine charitatis. Quisquis ergo intras in domum Dei, esto domus Dei; custodi fidem, tene unitatis Ecclesiæ charitatem, *Declina a malo, et fac bonum* (Psal. xxxvi, 28), fuge avaritiam, dilige misericordiam, fuge fornicationem, dilige castitatem; et si nondum potes esse in domo Dei columna, ut onus multorum lapidum portes, esto lapis adhærens lapidibus, ut in ædificio perseveres. Bonum est quidem, ut ædifices Deo etiam visibilem domum in jure tuo, in solo tuo, in prædio tuo; sed multum melius est ut ædifices Deo domum invisibilem in animo tuo. Extra te est domus orationis humanæ, intra te sit domus orationis tuæ. Illic frequenter habeto illam, et in te jugiter porta: ibi te Deus tanto exaudivit libentius, quanto in ea dignatur licentius habitare. In corde ergo tuo domum Deo semper ædifica, ipsam munda, illam Deo præpara, ubi et tu Deum semper possis habere præsentem, et ille te salubriter audiat orantem. Cui est honor, et regnum, et summa potestas in sæcula sæculorum. Amen.

INDEX SUPPLEMENTI.

SERMONES RECENS EDITI A MICHAËLE DIONYSIO,

CUI INDICI JUNGIMUS INITIA SERMONUM.

PREFATIO.	813-814
SERMO I. De Cerco paschali. <i>Deo et Domino nostro.</i>	817
SERMO II. In Sabbato sancto. <i>Multas divinas lectiones.</i>	821
SERMO III. De Sacramento altaris ad infantes. <i>Reddendi sermonis officium.</i>	826
SERMO IV. De Paschate. <i>Sicut veritas per Apostolos.</i>	828
SERMO V. Iterum de Paschate. <i>Audivimus Evangelium.</i>	850
SERMO VI. Iterum de Sacramento altaris ad infantes. <i>Hoc quod videtis.</i>	854
SERMO VII. De Paschate. <i>Dies Paschæ nos celebrare.</i>	856
SERMO VIII. In octava Paschatis ad infantes. <i>Sermo natus est ad vos, modo nati.</i>	858
SERMO IX. De Psalmi cxvii, vers. 1. <i>Confitemini Domino, quod nos voce, etc.</i>	841
SERMO X. De Psalmi cxliix, vers. 1. <i>Cantate Domino canticum novum. Teneamus dies ut cantemus.</i>	845
SERMO XI. In Natali Joannis Baptistæ. <i>Loquimur Charitati vestrae.</i>	846
SERMO XII. In vigiliis apostolorum Petri et Pauli. <i>Omnia, quæ modo leguntur.</i>	851
SERMO XIII. In Natali Laurentii martyris. <i>Propter fastidium auditoris.</i>	855

SERMONES RECENS EDITI AB

DEDICATIO P. P. PAPÆ VII.	939-940
PREFATIONUM EDITORIS.	Ibid.
SERMO I. De decem plagis, et decem præceptis, quæ per Moysen data sunt populo Judæorum. <i>Domino Deo nostro.</i>	943
SERMO II. De proprio Natali. <i>Hodiernus dies, fratres.</i>	960
SERMO III. De contemptu temporalium rerum. <i>Admonet nos et solemnitas.</i>	971
SERMO IV. De Natali Domini. <i>Sanctificavit nobis istum diem dies.</i>	980
SERMO V. De verbis Apostoli ad Galatas vi, 1. <i>Si præoccupatus fueris, recollecte commemorantem.</i>	985

SERMO XIV. In Natali Cypriani martyris. <i>Sancta sollemnitas beatissimi Martyris.</i>	863
SERMO XV. Item in Natali Cypriani martyris. <i>Psalmum cantavimus: Benedictus.</i>	866
SERMO XVI. In Natali Martyrum Scillitanorum. <i>Martyres sancti, testes Dei.</i>	869
SERMO XVII. In sollemnitate sanctorum Machabæorum. <i>Evangelium et verbum dei rivum.</i>	874
SERMO XVIII. In Natali Quadrati martyris. <i>Præstitit Dominus Deus noster.</i>	881
SERMO XIX. De verbis Apostoli 1 Cor. xii, 31. <i>Supereminentem vobis viam demonstro. Eorum est loqui.</i>	887
SERMO XX. De verbis Psalmi xxxviii, 1-5: <i>Recti: Custodiam vias meas, etc. Christianorum est, quotidie.</i>	898
SERMO XXI. De verbis Psalmi xxxiii, 1: <i>Exultate, justi, Domino. In Dei laude gaudere.</i>	908
SERMO XXII. De verbis Psalmi li, 18: <i>Speravi in misericordia Dei. Primo respondeam fratri.</i>	915
SERMO XXIII. De verbis Psalmi cxlv, 1: <i>Laudabo Dominum in virtute mea. De verbis istius Psalmi.</i>	917
SERMO XXIV. De verbis Evangelii Luc. xvi, 19-31: <i>Homino quidam erat dives, etc. Christianorum fides.</i>	921
SERMO XXV. De verbis Evangelii Matth. xii, 41-51: <i>Ecce plus quam Jonas hic. Fa que de sancto Evangelio.</i>	953

OCTAVIO FRAJA FRANGIPANE.

SERMO VI. De pluribus Martyribus. <i>Martyrum generum nomen est.</i>	988
SERMO VII. De sancto Joanne Baptista. <i>Quoniam voluit Dominus.</i>	991
SERMO VIII. Iterum de sancto Joanne Baptista. <i>Fratres charissimi, n. talem hodie.</i>	994
SERMO IX. De Evangelio Luc. xvii. <i>Dimittite et dimittetur tibi. Præceptum saluberrimum.</i>	997
SERMO X. In Dedicatione Ecclesiæ. <i>Admoneo vos, dilectissimi, ut demas.</i>	1000

FINIS TOMI UNDECIMI.